

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 17

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

Κεφ. I, 1. Ἐν τέλει τῆς ἡμετέρας Εἰσαγωγῆς ἀνελύσαμεν τὰς ἐννοίας τῶν ὄρων καὶ τῶν φράσεων τοῦ Προλόγου τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἱγνατίου. Διὸ καὶ εἰσερχόμεθα ἀμέσως εἰς σχολιασμόν τοῦ κειμένου, σημειοῦντες ἕκαστον κεφάλαιον διὰ τῆς λατινικῆς ἀριθμῆσεως (I, II, III, IV, V, VI κ.ο.κ.), δι' ἀραβικῶν δὲ ἀριθμῶν τὰς ἐν ἑκάστῳ κεφαλαίῳ ὑποδιαίρέσεις.

Ἐκπλήττει ἡ ἀπότομος, οὕτως εἰπεῖν, διὰ μετοχῆς ἀρχῆ τῆς ἐπιστολῆς. Ὁρθότερα θὰ ἦτε ἴσως ἢ διατύπωσις «ἐπεὶ ἀπεδέξαμένη ἢ ἀπεδέχθη», ὡς ἐν στχ. 3 «ἐπεὶ... ἀπείληφα»: Ὁμοίως διατυπώσεις χρήσεως μετοχῶν ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ τῷ Παύλῳ: Β' Κορ. 5, 12, 7,5 «ἐν παντὶ θλιβόμενοι» καὶ Ρωμ. 5, 11. — «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ σωτηριῷ ἡμῶν», συμφώνως πρὸς τὴν συνήθη ἔκφρασιν τοῦ Παύλου: Α' Θεσ. 1, 1. Β' Θεσ. 1, 1. Κολ. 3, 8, ἀλλ' ἐν Α' Θεσ. 2, 2 χρησιμοποιεῖται ἡ φράσις «ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν», ἥτοι τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Πβλ. καὶ ἕτερα χωρία τοῦ Ἱγνατίου σχετικὰ. Π.χ. Ἐφ. 6, 2. Μαγν. 3, 1. 14. Τραλλ. 4, 1. 8, 2. Πολ. 1, 1. 6, 1. 8, 3.

* Ἡ εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κτητικῆ ἀντωνυμία «σοῦ» ἀναφέρεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα. Τοῦτο ἀπο-

δεικνύει ὁ πληθυντικὸς τοῦ ῥήματος (κ ἐ κ τ η σ θ ε). Ὁ Α. Hilgenfeld, μν. ἔ. σ. 265 περιέργως καὶ λίαν ἐξεζητημένως τὴν λέξιν «τὸ ὄνομα» θέλει ν' ἀποδώσῃ εἰς ὠρισμένον πρόσωπον καὶ δὴ καὶ εἰς τὸν «ἐπίσκοπον», συμφώνως καὶ πρὸς τὰ χωρία Ἰγν., Ρωμ. 10,1, Σμυρν. 5,3. 13,2. Πολυκ. 8,3. Προσκομίζει δ' ἅμα καὶ τὸ χωρίον Ἐφ. 4,3. «...τ ο ι ο ὕ τ ο ν ἐ π ἰ σ κ ο π ο ν κ ἐ κ τ ῆ σ θ α ι». Ἄλλ' ἡ ὅλη φράσις «τὸ πολυαγαπητόν σου ὄνομα, ὃ κ ἐ κ τ η σ θ ε φύσει δικαία...» ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἰγν. ἀναφέρεται εἰς τοὺς Ἐφεσίους, οἵτινες προσφύεστατα ἔφερον τὸ πολυπόθητον ὄνομα «Ἐφέσιοι» ἐκ τῆς πόλεώς των «Ἐφεσοί» ἐκ τοῦ «Ἐφεσί» καὶ «φίημι» = ἐπιθυμῶ, ποθῶ, ὀρέγομαι, λαχταρῶ, ἐξ οὗ καὶ οἱ Ἐφεῖσιοι «φύσει δικαία» ἔφερον τὸ ὄνομα, ὅπερ καὶ νῦν «κ ἐ κ τ η ν τ α ι κ α τ ἄ π ἰ σ τ ι ν καὶ ἀ γ ἄ π η ν...».

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἰγν. χρησιμοποιεῖ ἐνίοτε ἐν εἴδει λογοπαιγνίου λεκτικὰς παρηγήσεις. Πχ. Ἐφ. 11,2 «Ὁ νησίμω» — «ὀνάιμη», V, 3 «μὴ ἀντιτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ὄμεν Θεῷ ὑποτασσόμενοι», Τραλλ. V, 2 «πολλά... λείπει, ἵνα Θεοῦ μὴ λειπώμεθα», Πολυκ. ἐν προοιμίῳ «Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ Σμυρναίων, μᾶλλον ἐπισκοποῦμένῳ ὑπὸ Θεοῦ» κ.ά.

«Κατὰ φύσιν καὶ ἀγάπην»: Ὁ Ἰγν. μιμεῖται τὸν Παῦλον, ὅστις πάντοτε συνδέει τὴν πίστιν μετὰ τῆς ἀγάπης. Π.χ. Α' Θεσ. 3,6. 5,8. Γαλ. 5,6. Κολ. 1,4. Ἐφ. 6,23. 3,17. Α' Τιμ. 4,5. 14,4. 12,6. 11,6. Β' Τιμ. 1,13. 2,22. 3,10. Τίτ. 2,2. Πβλ. καὶ Βαρν. 11,8. Ὁ Ἰγν. συνηθέστατα συνδέει «πίστιν» καὶ «ἀγάπην». Π.χ. Ἐφ. 9,1. 14,1. 2. Μαγν. 1,2. 13,1. Τραλλ. 8,1. Φιλαδ. 11,2. Σμυρν. προοίμ. καὶ 1,1. 6,1. 13,2. Πβλ. Ἐφ. 20,1. Μαγν. 5,2. Φιλαδ. 9,2. κ.π.ά. Ἰδὲ σχετικῶς A. d. v. Harnack, Über den Ursprung der Formel «Klaube, Liebe, Hoffnung» Aus der Friedens- und Kriegsarbeit 1916 σ. 12 ἔ.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χ. ὡς «Σωτήρο» ἀπαντᾷ ἐν τῇ Κ.Δ. 22 φορές. Ἐκτοτε ἀποβαίνει συνήθης ὁ χαρακτηρισ-

ρισμός παρά πᾶσι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι. Ὁμοίως καὶ παρά τῷ Ἰγνατίῳ: Μαγν. προοίμ. Φιλαδ. 9,2. Σμυρν. 7,1. κ.ά. Καὶ ἡ φράσις «μὴ μιμητῆς Θεοῦ» ἢ «Χριστοῦ» ἐν μὲν τῇ Κ.Δ. ἀπαντᾷ ἐξάκις. Παρά τῷ Ἰγν. πρβλ. Ἐφ. 10,3. Τραλλ. 1,2. 2,1. Φιλ. 7,2. Σημειωτέον δ' ὅτι παρά τῷ Ἰγν. πολ- λάκις ἡ φράσις «μὴ μιμητῆς Θεοῦ» ἀναφέρεται εἰς τὸν Χρι- στόν. Πβλ. καὶ Ψευδο-Κλήμ., Β' Ἐπιστ. πρὸς Κορ. XII, 26.

Τὸ ρ. «ἀναζωπυρεῖν» ἀπαξ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Κ.Δ.. ἦτοι Β' Τιμ. 1,6. ἐν μεταβατικῇ ἐννοίᾳ. Πβλ. ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ ἐν Π. Δ. Γεν. 45,27. Α' Μακκαβ. 13,7. Α' Κλήμ. Ρωμ. 27, 3. Κλήμ. Ἀλεξ. Παιδαγ. II,10,103.

Ἡ συνήθης παρ' Ἰγνατ. φράσις «ἱμαῖ Χρ.» (Τραλλ. 8,1. Ρωμ. 7,3. Φιλ. προοίμ., 4. Σμυρν. 1,1. 6,1. 12,2) ἐνταῦθα διατυποῦται ὡς «ἱμαῖ Θεοῦ», κατὰ τὸ χωρίον τῶν Πράξ. 20,28. — Συνήθης ἐπίσης εἶναι ἡ φράσις «τὸ πάθος τοῦ Θεοῦ»: Ἰγν. Ρωμ. 6,3. Α' Κλήμ. Ρώμ. 2,1. Διαθ. 12 Πατρ. Λευτ 4: «ἐπὶ τῷ πάθει τοῦ ὑψίστου». Μελίτ. Σαρδ. Ὁμιλ. εἰς τὸ Πάσχα. Τατιαν. Λόγ. 13. Τερτουλλ., Περὶ σαρκ. Χρ. 5. Κατὰ Μαρκ. II, 16,27. Διὰ τῆς ἀνωτέρω φράσεως ὁ Ἰγν. ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ «ἱμαῖ τοῦ Κυ- ρίου», ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ διὰ τῆς μετουσιώ- σεως «ἱμαῖ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». — «τὸ συγγενικὸν ἔργον» = ἡ συμπερι- φορὰ καὶ ἡ ἀπόδειξις τοιαύτης ἀγάπης τῶν Ἐφεσίων πρὸς τὸν Ἰγνατίον ἀποδεικνύει ὅτι ἐγένοντο καὶ μιμηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι ἀνεζωπύρηναν ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἐξ ἀγάπης ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ καὶ οὗτοι (δηλ. οἱ Ἐφέσιοι) δὲν ἐφείσθησαν θυσιῶν διὰ νὰ σπεύσουν ἐξ ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς συνάντησιν τοῦ ὀδηγου- μένου εἰς τὸ μαρτύριον Ἰγνατίου.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐκκλησία καὶ ὑπογεννητικότητα.

Κατὰ πρόσφατον ἀνακοίνωσιν τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας, οἱ γάμοι εἰς τὴν χώραν μας τὸ 6' ἐξάμηρον τοῦ 1977 ἠδῆθησαν κατὰ 10ο)ο ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἐξάμηρον τοῦ 1976, ἐνῶ αἱ γεννήσεις ἐμειώθησαν κατὰ 4ο)ο. Ἄν προσιεθῆ καὶ τὸ ὅτι αἱ κατ' ἔτος ἀμβλώσεις, ἐπ' ἐσχάτων, προσεγγίζουν τὰς 200.000, φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σύγχρονος Ἑλλὰς ἀντιμετωπίζει πρόβλημα ὑπογεννητικότητος. Τὸ φαινόμενον ἐξηγεῖται διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι μέγα μέρος τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν περὶ γάμου ἀντίληψιν, ὅτι στερεῖται φωτεινῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς τεκνογονίας.

Ἡ Ἐκκλησία, παραλλήλως πρὸς τὴν ἣν πρόκειται νὰ λάβῃ θέσιν ἡ Πολιτεία διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ κακοῦ, πρέπει ν' ἀποδυσθῆ εἰς ἐντονώτερον διδασκικὸν ἔργον. Διὰ τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων Τῆς, πολλὰ δύναται νὰ προσφέρῃ, διαφωτίζουσα καὶ ρουθετοῦσα τοὺς Ἑλληνας καὶ τὰς Ἑλληνίδας πὺν ἔρχονται ἢ τελοῦν ἤδη εἰς γάμου κοινωσίαν.

Ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἡ Ἐκκλησία βάλλεται πολλαχόθεν ὡς ὄργανον «σοκοταδισμοῦ». Συνειδητοὶ ἄθεοι ἢ ἀπλῶς ἐπιπόλαιοι ἄνθρωποι ἀποδίδουν εἰς Αὐτὴν βιώματα ἀνελεύθερα, ἔμφοβα, περιορίζοντα τὴν ἀντίληψιν καὶ ρικνοῦντα τὴν καρδίαν. Τὰ πιστὰ τέκνα Τῆς ὁμως γνωρίζουν ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει. Ἡ προσωπικὴ τῶν ἐμπειρία τὸ μαρτυρεῖ, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λόγων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν». Ζοῦν αὐτὴν τὴν ὥραϊαν ἀλήθειαν: ὅτι ἡ ἐνεργὸς συμμόρφωσις πρὸς τὸν

εὐαγγελικὸν Νόμον δὲν εἶναι τὸ ἀναγκαστικόν, ἀλλ' ἐλευθέ-
ρα ἀνταπόκρισις τῆς θελήσεώς μας, ἐμπνεομένη ὑπὸ καθαρᾶς
ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ οὐσία καὶ ἡ δόξα
τῆς χριστιανικῆς Ἠθικῆς, τὸ εὐγενὲς κάλλος εἰς ὃ ἀνάγεται ἡ
ἀνθρωπίνη ψυχὴ. Διότι μόνον ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ Χριστός, ὡς
λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι καὶ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία.

Μακρόθυμος πρὸς πάντας.

Διὰ τὸν καλὸν ποιμένα τῶν καιρῶν μας, πολλὰ καὶ καθη-
μερινὰ εἶναι αἱ προκλήσεις τῆς Κακίας ἐν τῷ προσώπῳ τέ-
κνων τοῦ ἀφωτίστων, διακρινομένων ἐπὶ ἀγαλινώτῳ πνευματι-
κῇ καὶ ἠθικῇ ἐκλύσει, καὶ ἐμμερόντων εἰς αὐτήν. Οὕτω, δοκι-
μάζεται σκληρῶς ἡ πατρικὴ του πρὸς αὐτὰ ἀγάπη. Ἀλλὰ πρό-
πει ν' ἀγωνίζεται σθεναρῶς, ὥστε αὕτη νὰ μὴ ἀναδιπλωθῇ.
Πῶς; Ζῶν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς μακροθυμίας. «Μακρο-
θυμῶν πρὸς πάντας», κατὰ τὸν Παῦλον.

Διὰ τοῦ ὅρου «μακροθυμία», ἐκφράζεται ἡ εἰς θάθος καὶ
ἔκτασιν ἀγάπη. Εἰς θάθος, ὡς μὴ ἐξαντλουμένη ἐξ αἰτίας οἰα-
σθήποτε ἀδξήσεως τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἄλ-
λων ἀνθρώπων. Καὶ εἰς ἔκτασιν, ὡς περιλαμβάνουσα πάντας
ἀδιακρίτως καὶ οὐδένα ἐξαιροῦσα.

Ἄς εἶναι λοιπὸν ἀκοίμητον φῶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ση-
μερινοῦ ποιμένος ἡ δηλοῦσα τὰς δύο ταύτας ἀπείρους διαστά-
σεις τῆς γνησίας χριστιανικῆς ἀγάπης ἀποστολικῆς οὐσίας:
«Μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας».

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς
ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία»
καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν
τῆς ἀποστολῆς.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
 ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
 ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ *

Η'

Συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα ἐν τῇ «Ἀποστολικῇ Παραδόσει» τοῦ Ἰππολύτου, κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρας, ἐπανελημμένως καθ' ἑκάστην ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὁ ἐπὶ τοὺς ἐκλεγέντας διὰ τὸ βάπτισμα κατηχουμένους⁵⁰ ἐξορκισμός⁵¹, ἵνα συντριβῇ ἡ δύναμις τοῦ Σατανᾶ⁵².

Τὸ βάπτισμα ἐγίνετο ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ Μ. Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, ἀφοῦ προηγεῖτο νηστεία τῶν βαπτισθησομένων κατὰ τὴν Μ. Παρασκευήν⁵³. Κατὰ τὸ Σάββατον συγκεντροῦνται οὗτοι εἰς ἓνα τόπον, ἔνθα, προσευχομένων καὶ κλινόντων αὐτῶν τὸ γόνυ, ὁ Ἐπίσκοπος διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐξορκίζει πάντα τὰ πονηρὰ (ἄλλότρια) πνεύματα νὰ φύγουν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἐπανέλθουν εἰς αὐτούς⁵⁴. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 368 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

50. Ἡ ἐκ τῶν κατηχουμένων ἐκλογή τῶν βαπτισθησομένων ἐγίνετο δι' ἐξετάσεως τοῦ βίου: «Cum autem eliguntur qui accepturi sunt baptismum, examinatur vita (βίος) eorum: an vixerint in honestate dum essent catechumeni, an honoraverint viduas, an visitaverint infirmos, an fecerint omnem rem bonam» (B. B o t t e, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 78-79).

51. «Imponatur manus super eos quotidie dum exorcizantur» (Αὐτόθι).

52. J. A. J u n g m a n n, Liturgie der christlichen Frühzeit, σελ. 82-84.

53. «Jeiunent qui accipient baptismum, in parasceve sabbati» (B. B o t t e, αὐτόθι).

54. «Et sabbato, qui accipient baptismum congregabuntur in locum unum in voluntate episcopi. Jubeatur illis omnibus ut orent et flectent genua. Et imponens manum suam super eos, exorcizet omnes spiritus alienos ut fugiant ex eis et non revertantur iam in eos» (Ἐνθ' ἄνωτ.).

ἔξορκισμοῦ, ὁ Ἐπίσκοπος φυσᾶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν⁵⁵ σφραγίζει αὐτοὺς εἰς τὸ μέτωπον, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ρίνα καὶ ἐπιτρέπει νὰ ἀνορθωθοῦν, ἐγκαταλείποντες τὴν γονυκλισίαν⁵⁶.

Οἱ βαπτισθησόμενοι διέρχονται τὴν νύκτα τοῦ Μ. Σαββάτου ἀγρυπνοῦντες, ἀκούοντες ἀναγνώσματα καὶ κατηχητικὴν διδασκαλίαν⁵⁷.

Ἡ τελεσιουργία τοῦ βαπτίσματος ἐπραγματοποιεῖτο κατὰ τὴν ἀλεκτοροφωνίαν, ἀφοῦ ἐν πρώτοις ἐγένετο δέησις ὑπεράνω τοῦ ὕδατος τοῦ βαπτίσματος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἦτο εἴτε ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ εἴτε ἐπιχερόμενον εἴτε οἰοδήποτε ἄλλο⁵⁸.

Οἱ ἐτοιμαζόμενοι διὰ τὸ βάπτισμα πρέπει νὰ ἐκδυθοῦν. Ἐπειτα πρέπει νὰ βαπτισθοῦν πρῶτα τὰ παιδιά. Ὅσα ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ ὀμιλοῦν, πρέπει νὰ ὀμιλοῦν τὰ ἴδια (δίδοντα ἀπαντήσεις). Δι' ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ὀμιλοῦν, πρέπει νὰ ἀποκρίνωνται οἱ γονεῖς ἢ ἄλλος ἀνήκων εἰς τὴν οἰκογένειάν των⁵⁹.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱπολύτου μαρτυρούμενα ἀποδεικνύουν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἦτο δυνατόν νὰ βαπτίζωνται καὶ μικρὰ παιδιά, ἅτινα

55. «Et cum cessaverit exorcizare, exsufflet in faciem eorum» (Αὐτόθι).

56. «Et cum signaverit frontem, aures et nares eorum, suscitabit eos» (Ἐνθ' ἀνωτ.).

57. «Et agent totam noctem vigilantes, et legetur eis et instruentur» (Ἐνθ' ἀνωτ.).

58. «Tempore quo gallus (ἀλέκτωρ) cantat, oretur primum super aquam. Sit aqua fluens in fonte (κολυμβήθρα) vel fluens de alto. Fiat autem hoc modo, nisi sit aliqua necessitas (ἀνάγκη). Si autem necessitas (ἀνάγκη) est permanens et urgens, utere (χρῆσθαι) aquam quam invenis» (Αὐτόθι).

59. «Ponent autem vestes, et baptizate primum parvulos. Omnes autem qui possunt loqui pro se, loquantur. Qui autem non possunt loqui pro se, parentes eorum loquantur pro eis, vel aliquis ex eorum genere (γένος)» (Ἐνθ' ἀνωτ.).

ἀκόμη δὲν ἠδύναντο νὰ ὀμιλοῦν. Ὅθεν εἶναι ἐσφαλμένος ὁ συχνάκις προβαλλόμενος ἰσχυρισμός, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ νηπιοβαπτισμὸς εἰσήχθη βραδύτερον (λ.χ. ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος). Τὸ βάπτισμα τῶν παιδίων τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἦτο ἐξ ἀρχῆς αὐτονόητόν τι. Βεβαίως ὑπῆρχον πολέμοι τοῦ βαπτίσματος τῶν παιδίων, ὡς λ.χ. ὁ Τερτυλλιανός. Οἱ γονεῖς εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ βαπτίσουν τὰ τέκνα των βραδύτερον. Ἄλλως τε εἶναι γνωστόν, ὅτι πολλοὶ ἀνέβαλλον τὸ βάπτισμα μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης, τοῦθ' ὅπερ κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ παιδιά τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἐβαπτίζοντο συνήθως τὴν 8ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἢ καὶ ἐνωρίτερον⁶⁰. Ὅθεν ὁ θεσμὸς τῶν Κατηγουμένων ἀφεώρα μόνον εἰς τοὺς ἐνήλικας. Τὰ παιδιά κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα ὠδηγοῦντο κατ' εὐθείαν εἰς τὸ βάπτισμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἔναρξις ἐγένετο διὰ τοῦ ἐξορκισμοῦ τοῦ Σατανᾶ. Μόνον βραδύτερον αἱ διάφοροι προπαρασκευαστικαὶ τελεταὶ προσετέθησαν εἰς τὸ βάπτισμα τῶν παιδίων⁶¹.

Μετὰ τὰ παιδιά ἐβαπτίζοντο οἱ ἄνδρες καὶ τελευταῖαι αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἔλυον τὴν κόμην καὶ ἀπέθετον πᾶν κόσμημα ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ὅπερ εἶχον ἐφ' ἑαυτῶν, διότι πᾶς κατερχόμενος εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχη μεθ' ἑαυτοῦ ἀντικείμενόν τι⁶².

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

60. Κυπριανοῦ, Ἐπιστ. 64.

61. J. A. Jungmann, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 84.

62. «Postea baptizate viros, tandem autem mulieres quae solverunt crines suos omnes et deposuerunt ornamenta auri et argenti quae habent super se, et nemo sumat rem alienam deorsum in aqua» (B. Botte, ἔνθ' ἄνωτ.).

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Σ Ε Π Τ Ε Μ Β Ρ Ι Ο Σ

Εἰς τὴν ΙΒ΄ Κυριακὴν Ματθαίου

«Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς».

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα· «τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;». Ἀπάντησις ρητὴ καὶ σαφής· «τήρησον τὰς ἐντολάς» τοῦ Θεοῦ. Ἡ πιστὴ τήρησις αὐτῶν εἶναι ἡ ἀσφαλὴς «ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» (Ματθ. 7, 14).

1. «Τήρησον τὰς ἐντολάς» δηλ. ὅλας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἔχει πολλὴν σημασίαν τοῦτο. Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦν ἓνα σύνολον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου δὲν μπορεῖ ὁ καθεὶς νὰ ἀφαιρῇ καὶ νὰ ἐξαίρητὶ τὸ παραμικρόν.

Δυσφοροῦν πολλοί. Εἶναι ἴσως πρόθυμοι νὰ τηρήσουν ὀρισμένας ἐντολάς· ὅχι ὅμως ὅλας. Ἰδίως δὲ ἐκείνας ποὺ θίγουν τὰς ἀδυναμίας των τὰς παρακάμπτουν, μὲ κάποιαν δικαιολογίαν, μᾶλλον πρόφασιν· (ὅτι δὲν γίνονται αὐτὰ σήμερα κ.τ.τ.).

Ἄλλ' εἶπεν ὁ Κύριος «ὅς ἐάν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 19). Δὲν ἀνέχεται τὴν ἐσκειμμένην ἀθέτησιν οὐδὲ τῆς «ἐλαχίστης» ἐντολῆς τοῦ θεοῦ νόμου. Δὲν νοεῖται ἀληθῆς χριστιανὸς μὲ ἐκλεκτικότητος μεταξὺ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀδυναμίας του. Ἐὰν δέ, κατὰ τὸ σημερινὸν ἱερόν εὐαγγέλιον, εὐρέθη ἀνάξιος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἓνας ποὺ ἠδύνατο νὰ λέγῃ «ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου» ἀλλ' εἶχε μίαν ἀδυναμίαν καὶ προσκόλλησιν εἰς τὸν πλοῦτον), πολλῶ μᾶλλον ἀποκλείεται ὁ παραβάτης — συστηματικῶς καὶ ἐκ προθέσεως — κάποιας ἐντολῆς ἐκ τῶν «διατεταγμένων» (Λουκ. 17, 10).

2. Ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο, ὠνόμασε ταῦτα ἐ ν τ ο λ ἄ ς («τήρησον τὰς ἐ ν τ ο λ ἄ ς»). Ἐντολὴ σημαίνει νόμος, διάταξις θεία. Δὲν πρόκειται διὰ κάτι προαιρετικόν, τὸ ὁποῖον ἂν θέλῃ τις τὸ τηρεῖ καὶ ἂν θέλῃ τὸ ἀγνοεῖ καὶ τὸ παραβαίνει. Εἶναι θεβαίως ἐλευθερός ὁ ἀνθρωπος νὰ τηρήσῃ ἢ νὰ μὴ τηρήσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἐξαναγκάζεται πρὸς τοῦτο. «Ὅστις θέλει» θὰ ἀκολουθήσῃ ἐκουσίως καὶ αὐτοπροαιρέτως τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ θελήματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως θὰ ἀποφασίσῃ κατ' ἀρχὴν τοῦτο, θὰ ἀνα-

λάβη και τὴν ὑποχρέωσιν τῆς πληρότητος και τῆς συνεπειας. Χριστιανὸς σημαίνει ἄνθρωπος συνεπὴς πρὸς τὴν πίστιν του· («δειξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου» Ἰακ. 2, 18). Καὶ συνέπεια σημαίνει ὄχι ἀδαρίας εἴτε εἰς τὴν πίστιν εἴτε εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον, «τὰς ἐντολάς». Εἶναι δὲ ἀλληλένδετος ἡ πίστις πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Βαίνει παραλλήλως ἡ προσήλωσις εἰς ἀμφοτέρα· ὅπως καὶ ἡ ἀθέτησις τοῦ ἐνός, ἔστω καὶ κατὰ τι «ἐλάχιστον», συνοδεύεται ἀπὸ ἀντίστοιχον ὑποβάθμισιν καὶ τοῦ ἐτέρου. Διὰ τοῦτο ἰσχύει μὲ πᾶσαν ἀμοιβαιότητα τὸ «δειξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

3. Ὅπωςδὴποτε ὅταν «ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις, (τότε) καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη» (αὐτ. 22). Καὶ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ τελεία πίστις πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ τὸ εὐαγγελίόν Του, «ἵνα ἔχη ζωὴν αἰώνιον» ὁ πιστός. Ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἣτις ἐνδιέφερεν, ὡς ἠκούσαμεν, καὶ τὸν ἐρωτήσαντα σχετικῶς τὸν Χριστόν, προϋποθέτει τὴν πρὸς Αὐτὸν ὀλόψυχον ἀφοσίωσιν. «Καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι», εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν νέον («νεανίσκον») ἐκεῖνον. Ἀφοῦ πρῶτον τοῦ ὑπέδειξε νὰ μὴ διατηρῇ ἀδυναμίας καὶ ἐπιφυλάξεις· νὰ μὴ «ὑστερῇ» εἰς διάθεσιν ὀλοκληρωτικῆς ἔλξεως τῆς καρδίας του ἀπὸ τὸ ἰδανικὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς· νὰ μὴ ἔχη προσκόλλησιν εἰς κάτι πού θὰ τὸν ἀπομακρύνῃ καὶ θὰ τὸν ἀποστερήσῃ τῆς σωτηρίας, τοῦ εἶπεν ἐν συνεχείᾳ τὸ «δεῦρο ἀκολούθει μοι». Αὐτὸ εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς σωτηρίας. Καὶ «ὅταν ποιήσωμεν πάντα τὰ διαταχθέντα» ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀπλῶς «ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. 17, 10). Ἡ αἰώνιος ζωὴ θὰ μᾶς δοθῇ «κατὰ χάριν» (Ἐφεσ. 2, 5). Δὲν κερδίζεται δικαιοματικῶς (Ρωμ. 4, 16). Διὰ τῆς θυσίας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ «τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν» (αὐτ. 5, 11). Μὴ τὸ λησιμονῶμέν ποτε. Ὁ Χριστὸς σώζει «τοὺς ὄντας αὐτοῦ» (Β' Τιμ. 2, 19). Εἴμεθα καὶ ἡμεῖς μεταξὺ αὐτῶν;...

8 Σεπτεμβρίου

Εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου

«Καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηρικμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανὸν» (Γεν. 28, 12).

[ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἑσπερινοῦ].

1. Ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ — τρίτος ἀπόγονος τοῦ Ἀδραὰμ — μετέβη εἰς τόπον καλούμενον Χαρρὰν (Γεν. 28, 10 ἐ.). Ἐκεῖ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀπλῶς μὲ ἓνα λίθον ὡς προσκέφαλον. Καὶ

είδεν ὄραμα θαυμάσιον. «Κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς».

Τί ἦτο ἄραγε τὸ νόημα καὶ ὁ συμβολισμὸς τοῦ ὁράματος τούτου;

Ἄριστα ἐκφράζει ταῦτα ὁ ἱ. ὕμνωδός, φάλλων πρὸς τὴν Παναγίαν — τῆς Ὁποίας ἐορτάζομεν τὴν Γέννησιν — «χαῖρε κ λ ι μ α ξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός» (Ἀκάθιστος ὕμνος). Πράγματι δέ, «ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ἰω. 3, 13), δι' Αὐτῆς κατέβη καὶ ἐπεδήμησε πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα ἡμᾶς ἀναβιδάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεπέσαμεν. Καὶ ὄντως ὁ Θεὸς ἡμᾶς «συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ» (Ἐφ. 2, 6).

2. Τὸ ὄραμα τοῦ Ἰακώβ συνωδεύετο καὶ μὲ ἄκουσμα θείων πρὸς αὐτὸν εὐλογίων. «... ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου...». Καὶ ἀληθῶς ἐκ τοῦ γένους τῶν Πατριαρχῶν προήλθεν ἡ Παρθένος, «ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός» (Ματθ. 1, 16).

Τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ὑψίστην εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἔφερεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἡ κ λ ι μ α ξ αὐτῆ — ἡ Θεοτόκος, διὰ τῆς Ὁποίας ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν.

«Ἡ γέννησίς Σου, Θεοτόκε, χαρὰν ἐμήνυσε...», φάλλει ἐπὶ τούτῳ ἡ Ἐκκλησία.

3. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁράματος καὶ ἀκούσματος τούτου ὁ Ἰακώβ εἶπεν ἐν συγκινήσει βαθύτῃ «οὐκ ἔστι τοῦτο ἀλλ' ἢ οἶκος Θεοῦ καὶ αὐτῆ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ».

Ἦνοιξε πάλιν δι' ἡμᾶς ὁ ἀποκεκλεισμένος οὐρανός. Τὸ τεῖχος τὸ ὑψωθέν, οὐχὶ διὰ λίθων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἰδοὺ τώρα ἔχει ἄνοιγμα, «πύλην», εἰσόδον.

«Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται», θὰ διακηρῦξῃ μετ' ὀλίγον ὁ ἐκ τῆς Παρθένου σαρκωθεὶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἡμεῖς εἰσῆλθομεν διὰ τῆς θύρας ταύτης;...

—Μὴ μείνωμεν ἔξω τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ.

Εἰς τὴν Κυριακὴν πρὸ τῆς Ὑψώσεως

«Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον».

Τὰ ὄρια καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον δηλοῦν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου.

1. «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον», τ.ἔ. τὸν ἁμαρτωλὸν κόσμον. Ποίους καὶ πόσους ἀγαποῦν συνήθως οἱ ἄνθρωποι; Συνήθως «τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι» (Λουκ. 6, 32), καὶ δὴ ἀγάπην ἐξ ὑπολογισμοῦ «ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα» (αὐτ. 34). Καὶ ὁ κύκλος τῶν προσώπων πού ἀγαπᾷ τις εἶναι περὶ ὁρισμένους (οἰκεῖοι, φίλοι, συνεργάται, ὁμοῖθεᾶται...). Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἐκτείνει τὴν ἀγάπην Του εἰς ὅλον «τὸν κόσμον», χωρὶς ἐξαιρέσεις· «ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. 5, 45). Καὶ τὸ σπουδαιότερον «συνίστησι τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἐτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5, 8). Ἰδοὺ ἡ ἔκτασις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει» (Ἰω. 15, 13).

2. Τὸ δὲ ὕψος αὐτῆς ποῖον;

—«ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν». Ἡ ἀγάπη ἐκδηλοῦται πολλάκις μὲ κάποιαν θυσίαν. Θυσιάζει τις καὶ κόπον καὶ χρῆμα κ.ἄ. δι' ἐκείνους πού ἀγαπᾷ. Καὶ ὑπὲρ τῶν οἰκειῶν, μάλιστα δὲ τῶν τέκνων, αἱ θυσίαι εἶναι πολὺ μεγαλύτεραι. Ἄλλ' εἶπομεν ἤδη· «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (ἐνθ' ἄνωτ.), πολλῶ δὲ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν μὴ φίλων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θεὸς «οὕτως ἠγάπησεν τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε...». Ποῖος θὰ ἔφθανέ ποτε εἰς τοιοῦτο ὕψος ἀγάπης, ὥστε νὰ θυσιάσῃ τὸ μονάκριβο παιδί του διὰ τὸν ἄλλον, μάλιστα τὸν μὴ ἄξιον;

3. Αὐτῆς δὲ τῆς τεραστίας εἰς ἔκτασιν καὶ ὕψος ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπωφεληθῆ «πᾶς», μὲ πολὺ εὐκόλον καὶ προσιτὸν τρόπον. «Ἴνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται», εἶπεν ὁ Κύριος. Ἀπὸ ἡμᾶς δηλ. ζητεῖται ἀπλῶς πίστις εἰς τὸν Χριστὸν ὡς υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρα τοῦ κόσμου. Ἀσφαλῶς δὲ «πᾶς» τις δύναται νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν. Ὅταν δὲ «ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν» ἔχη

πίστιν ὀλόφυχον καὶ ἀνεπιφύλακτον, πίστιν πρὸ πάντων ἐκφραζομένην μὲ λυτρωτικὴν σχέσιν πρὸς τὸν Χριστόν, τ.έ. μὲ μυστικὴν —καὶ μυστηριακὴν— ἔνωσιν μετ' Αὐτοῦ («ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ» Ἐφ. 4, 15), πίστιν —τέλος— συνεπῆ, δηλ. μὲ πᾶσαν ὑπακοὴν πρὸς τὸ θέλημα Αὐτοῦ, τότε ὁ τοιοῦτος πιστὸς ἔχει τὰς τρεῖς ἀναγκαίαις διαστάσεις τῆς πίστεως, αἵτινες συνιστῶσι τὴν *δικαιοσύνην*, ἵνα οὕτω «πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπολέται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον».

★

14 Σεπτεμβρίου

Εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ *σταυρῷ* τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». (Γαλ. 6. 14).

Καυχῶνται πολλάκις οἱ ἄνθρωποι δι' ὅ,τι προσὸν διαθέτουν. Καυχᾶται ἡ ἐποχὴ μας διὰ τὰς προόδους καὶ τὰς κατακτήσεις της. Ἰδοὺ ὅμως ὅτι καυχᾶται καὶ ὁ Ἁπ. Παῦλος. Θὰ ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ μὲ ἐγκαύχησιν τοὺς μεγάλους ὄντως τίτλους τῆς προσωπικότητός του καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ του ἔργου. Ἀλλὰ δι' οὐδὲν ἐκ τούτων καυχᾶται, «εἰμὴ ἐν τῷ *σταυρῷ* τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καύχημα λοιπὸν ὑψιστον ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου;

Δὲν τὸ ἐννοεῖ εὐκολα ὁ κόσμος, ὅστις διὰ τόσα ἄλλα καυχᾶται, ἔφθασε δὲ νὰ καυχηθῇ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀπάρνησιν τῆς πίστεως εἰς τὸν σταυρόν.

Ἀλλὰ θὰ ἐξηγήσωμεν τὸ βαθὺ νόημα τῶν λόγων τοῦ θείου Ἀποστόλου.

1. Ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. «Οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε... ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι... Χριστοῦ», ἐξηγεῖ μετὰ τοῦ Παύλου καὶ ὁ Ἁπ. Πέτρος (Α' 1, 18). Διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαρκέσῃ οὐδὲν ἄλλο φθαρτὸν τίμημα, εἰ μὴ τὸ αἷμα τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὁ κό-

σμος ὄλος, ζυγιζόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὡς ζυγοῦ ἀποδεικνύεται μικροτέρας ἀξίας ἔναντι τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος - ψυχῆς. Ὅπως δ' οἱ ἄνθρωποι ὄλα τὰ ἀγαθὰ των δὲν τὰ θεωροῦν ἰσάξια τοῦ παιδιοῦ των, καὶ οὐδέποτε θὰ τὸ ἀντήλλασον ἢ ἐθυσίαζον δι' αὐτά, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς δὲν κρίνει «τὸν κόσμον ὅλον» ἰσάξιον τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὄλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπλῶς κτίσματα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τέκνον του. Καὶ διὰ τοῦτο «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν...» (Ἰω. 3, 16). Ὅταν λοιπὸν τόσον πολὺ ἐξαίρεται ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, πῶς νὰ μὴ ἀποτελῇ ὕψιστον δι' ἡμᾶς καύχημα ὁ σταυρὸς Του;

2. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὁ σταυρὸς εἶναι νίκη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδική μας. Δὲν εἶναι ἤττα (οὔτε «σκάνδαλον» οὔτε «μωρία»), ἀλλὰ δόξα Κυρίου ὁ σταυρὸς Του. Ἦλθεν αὐτοπροαιρέτως ἐπὶ τὸ ἐκ οὐ οὐσίον Πάθος, διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῶν. «Παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν» (Ρωμ. 4, 25). Σταυρὸς καὶ ἀνάστασις εἶναι ἀχώριστα. Ἐδόθη ἡ μάχη «πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου» καὶ ἐκερδήθη. Ἐξηγόρασε καὶ ἐκέρδησεν ἡμᾶς ὁ Κύριος διὰ τοῦ σταυροῦ («ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς» Α' Κορ. 6, 20). Δὲν ὑπερίσχυσε τὸ κράτος τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας. Συνέτριψε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀρχεκάκου ὁ σταυρὸς. Καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος — «τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας» — ἐξενικήθη διὰ τῆς ἀναστάσεως.

Ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδότου» (Α' Πέτρ. 1, 18).

Νενικήκαμεν ἐν Χριστῷ. Θρίαμβος ἐν τῷ σταυρῷ. Ἐχομεν καύχημα μέγα.

Δυστυχῶς πολλοὶ ἐπαισχύνονται τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ καύχημα τοῦ σταυροῦ. Ἄλλοι καὶ ὑβρίζουν καὶ βλασφημοῦν!

Ἄλλ' ἡμεῖς ἄς τεθῶμεν ὑπὸ τὴν σκιάν καὶ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ. Εἶναι τὸ καύχημά μας καὶ ἡ σωτηρία μας «ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

TINA ZHTEITE;

«Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες
συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ»
(Ψαλμ. β', 2).

1. Ἐγώ πιον τοῦ Θεοῦ δράματος.

Τὸ θεῖον δράμα ἀρχίζει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς. Θὰ ἠδυνάμεθα μάλιστα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἔχει ἤδη ἀρχίσει μὲ τὴν σκη-
νὴν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ὁ Κύριος, γνωρίζων ὅτι ἐπέστη ἡ ὥ-
ρα τοῦ μαρτυρίου του, ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς μαθητάς του διὰ τὸν ἐπι-
κείμενον χωρισμόν, τὴν ἀναγκαιότητα τούτου καὶ τὰς συνεπειάς
του. Διαβεδαίει αὐτοὺς ὅτι οὐδέποτε θὰ διακόψῃ τὴν μετ' αὐτῶν
ἔγνωσίν Του. Καθορίζει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θέσιν των καὶ τὰς
διώξεις των καὶ τέλος προσεύχεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν
ἀποστόλων Του καὶ τῶν μελλόντων μαθητῶν Του. Μετὰ τὴν ἀρ-
χιερατικὴν προσευχὴν «ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κήπος, εἰς ὃν εἰσ-
ῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ» (Ἰωάν. ιη', 1).

Ἐπρόκειτο, προφανῶς, περὶ κήπου ἐν τῷ ὁποίῳ ἐσύχναζεν ὁ
Κύριος μὲ τοὺς μαθητάς Του, πρὸς ἀνάπαυσιν, αὐτοσυγκέντρωσιν
καὶ προσευχὴν. Ἐκεῖ μακρὰν τοῦ θαυροῦ τῆς πόλεως, μέσα εἰς
τὸ σκότος, ἤθελε νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν εἰς συνεχῆ μετὰ τοῦ Πατρὸς
ἐπικοινωνίαν. Ἄν καὶ «νεγίχηκε τὸν κόσμον» (Πρβλ. Ἰωάν. ιστ',
33) καὶ ἐκουσίως φέρεται πρὸς τὸ πάθος, αἰσθάνεται, ὡς ἄνθρω-
πος, τὴν ἀνάγκην τῆς συμπαραστάσεως τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς διὰ
νὰ πῆγῃ μέχρι τέλους τὸ ποτήριον τὸ ὅποιον τοῦ ἐδόθη παρ' Αὐτοῦ.
Δὲν δειλιάει πρὸ τοῦ πικροῦ περιεχομένου τοῦ ποτηρίου. Εἶναι ἀπο-
φασισμένος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔρ-
γον ἄνευ δισταγμοῦ καὶ ἄνευ φόβου. Ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνία
καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνομιλίας καὶ ἐπαφῆς δὲν
εἶναι ἀποτέλεσμα ψυχικῆς ἀδυναμίας, ἢ κάμψεως τοῦ ἠθικοῦ.
Ἀντιθέτως εἶναι ἐπιταγὴ τῆς ζωῆς πίστεως καὶ τῆς συναισθήσε-
ως τῆς ἐξαρτήσεώς μας ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ὅσον περισσότερον ἡσυ-
χος καὶ ἀπομεμονωμένος εἶναι ὁ τόπος τῆς προσευχῆς, τόσοον οἰ-
κειούμεθα ἀμεσώτερον τὸ θεῖον.

Ἐκεῖ εἰς τὸν κήπον τῆς Γεθσημανῆ ἔρχεται ὁ μέγας Ἀρχιε-
ρεὺς διὰ νὰ προσφέρῃ ὡς θυσίαν τὴν ζωὴν Του, ὑπὲρ τῆς σωτη-
ρίας τοῦ κόσμου. Ὁ προδότης μαθητῆς εὐρίσκεται ἐπὶ τὰ ἔγχνη

τοῦ Διδασκάλου καὶ δὲν βραδύνει νὰ ἐμφανισθῇ ὁδηγῶν τὴν σπεῖραν καὶ τὸν χιλιάρχον τῶν Ῥωμαίων καὶ τοὺς κλητῆρας τοῦ Συνοδρίου. Γνωρίζει τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἐσύχναζεν ὁ Διδάσκαλος καὶ κατευθύνεται ἐκεῖ ἐν μέσῳ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων. Ἡ ὄψις του εἶναι σατανικὴ καὶ λαμβάνει μίαν ἀλλόκοτον ἔκφρασιν, καθὼς φωτίζεται ἀπὸ τὸ ἀσθενικὸν φῶς τῶν φανῶν. Ἄν καὶ ἦτο καιρὸς τῆς Πασχαλίου πανσελήνου, ἀνάπτονται φανοὶ καὶ λαμπάδες διὰ ν' ἀναζητηθῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν ἀπεπειράτο ν' ἀποκρυβῇ. Ἐκεῖνος ὅμως ἀτάραχος παρακολουθεῖ τὰς κινήσεις των καὶ ὅταν πλέον ἔχουν πλησιάσει εἰς τὸν κῆπον, ἐξέρχεται καί, πλήρης θάρρους καὶ ἀποφασιστικότητος τοὺς ἐρωτᾷ· «Τίνα ζητεῖτε;» (Ἰωάν. ιη', 4). Ἀναζητοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸν ἄθῳον οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τὸ φῶς. Καὶ ὅταν Ἐκεῖνος ἐμφανίζεται καὶ τοὺς ἀποκαλύπτῃ τὴν ταυτότητά του μετὰ τὸ περίφημον «Ἐ γ ὦ ε ἰ μ ι» (Αὐτ. ιη', 5) οἱ διώκται του ἐμφοβοὶ πρὸ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς θείας δυνάμεώς Του, ὀπισθοχωροῦν καὶ πίπτουν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Καὶ ἐν ὄσῳ αὐτοὶ παραμένουν ἀδρανεῖς καὶ ἀναποφάσιστοι, Ἐκεῖνος ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐρώτησιν καὶ δίδει καὶ πάλιν τὴν ἀπάντησιν· «Ἐ γ ὦ ε ἰ μ ι» (Αὐτ. ιη', 8).

Δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς δίκης τοῦ Κυρίου καὶ τῆς καταδίκης Αὐτοῦ, οὐδὲ θὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὰς λεπτομερείας τοῦ σωτηρίου πάθους Του. Θὰ σταθῶμεν εἰς τὸ «Τί ν α ζ η τ ε ἰ τ ε». Οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τὸν ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, ἀλλὰ καὶ ὄπλων, ὅχι διὰ νὰ λάβουν φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξοντώσουν τὸν φωτοδότην Διδάσκαλον. Ἰδοὺ διατί ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ πρόπει νὰ εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ θλίψιν. Πῶς νὰ μὴ λυπηθῇ, ὅταν βλέπῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατιωτικοῦ τμήματος, τὸ ὁποῖον ἐστάλη διὰ νὰ τὸν συλλάβῃ, ἕνα ἐκ τῶν πεφιλημένων μαθητῶν του, τοῦ ὁποίου μόλις πρὸ ὀλίγου ἐνίψε τοὺς πόδας; Πῶς νὰ μὴ αἰσθάνεται συγτριβὴν ἐνώπιον τῆς ἀχαριστίας τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἤλθε νὰ διακονήσῃ καὶ ὁδηγήσῃ ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν;

2. Ἡ ε ἰ λ ι κ ρ ι ν ἦ ς ἀ ν α ζ ῆ τ η σ ι ς τ ο ῦ Χ ρ ι σ τ ο ῦ.

Πόσον εὐτυχὴς θὰ ἦτο σήμερον ὁ ἄνθρωπος ἐὰν ἀνεζήτη τὸν Χριστὸν μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, ὅχι μετὰ τὰ δολοφονικὰ ὄπλα ἀγὰ χεῖρας, ἀλλὰ μετὰ τὴν θεόφρονα διάθεσιν νὰ φωτισθῇ ἢ συνειδησίς του, ἢ ψυχὴ του καὶ τὸ πνεῦμα του ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Κυ-

ρίου! Ἄλλ' ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται πάντοτε πλησίον μας καὶ δὲν χρειάζονται τεχνητὰ φῶτα διὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψωμεν. Ἐν μόνον φῶς ἀρκεῖ, τὸ φῶς τὸ τῆς πίστεως. Αὐτὸ διαλύει τὰ σκοτῆ, ἀπομακρύνει τὰ νέφη τὰ ὅποια τυχόν παρεμβάλλονται μεταξύ τοῦ Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἡμῶν καὶ ἐμφανῆς καθίσταται ἡ παρουσία του καὶ ἀκούεται ἡ φωνὴ του «Ἐγὼ εἰμι!» Αὐτὸς οὗτος ὁ πόθος τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Χριστοῦ μᾶς πλημμυρίζει μὲ τὸ μυστικὸν φῶς τὸ ὅποιον καταυγάζει τὴν ψυχὴν μας καὶ τὴν καθιστᾷ ἱκανὴν νὰ ἐπικοινωνῇ ἀπ' εὐθείας καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μετὰ τοῦ αἰωνίου φωτός. Γίνεται καὶ αὕτη φῶς. Δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ φανούς καὶ λαμπάδας. Ἐνοῦται μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ παραμένει ἐν αὐτῷ.

Ἄλλὰ διὰ νὰ παραμένῃ κανεὶς ἐν Χριστῷ καὶ νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸν κόσμον οὐδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ὁ Ἰούδας ἦτο πλησίον τοῦ Κυρίου καὶ ἤκουε τὸν λόγον Του καὶ μετεῖχεν ἐνεργῶς εἰς τὰ τῆς διακονίας τῶν χριστιανῶν, κρατῶν αὐτὸς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Ἦτο ἄλλωστε εἰς ἓκ τῶν δώδεκα, ἦτοι τοῦ στενωτέρου κύκλου τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἠξιώθη μεγίστης τιμῆς. Ἐκλήθη ἕνα γίνῃ υἱὸς φωτός ἀλλ' ἔγινε «υἱὸς ἀπωλείας», διότι ἠγάπησε τὰ τοῦ κόσμου. Ἡ ψυχὴ του παρεδόθη εἰς τὸν μαμωνᾶν. Ἀφ' οὗτο ἔγινε τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δουλεύῃ καὶ εἰς τὸν Κύριον. Ἐλαβε τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου καὶ εἰς τὸ εὐτελὲς αὐτὸ ποσὸν ὁ δόλιος ἐπώλησε τὸν Διδάσκαλόν του, ὡς κοινὸν δούλον. Τὸ τέλος τοῦ προδότου τὸ γνωρίζομεν. Κατατρυχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως ὡς «παραδοῦς αἷμα ἁθῶν» (Ματθ. κζ', 4) καὶ οὐδαμῶς εὐρίσκων ἀνάπαυσιν καὶ ψυχικὴν ἡρεμίαν, αὐτοκτονεῖ, ἀφοῦ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς ὄργανωτὰς τῆς προδοσίας τὰ ληφθέντα ἀργύρια. Αὐτὸς εἶναι ὁ κληρὸς ἐκείνων οἵτινες προδίδουν τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά καὶ φέρονται ἀγνώμονες πρὸς τοὺς εὐεργέτας των.

Ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐν τῷ κόσμῳ· παρέμεινεν ὅμως κλασσικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς. Πολλοὶ δυστυχῶς ἐξήλωσαν τὸν ρόλον τοῦ Ἰούδα καὶ διέπραξαν παραπλήσια πρὸς αὐτόν. Ὑπάρχουν χριστιανοὶ εὐεργετηθέντες τὰ μέγιστα παρ' ἀδελφῶν οἵτινες ταχέως ἐλησμόνησαν τὰς εὐεργεσίας καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας, εἰς ὑβρεῖς καὶ βλασφημίας κατὰ τῶν εὐεργετησάντων αὐτοὺς προέβησαν. Εἶναι ἐκείνοι οἱ χριστιανοὶ τῶν ὁποίων αἱ πράξεις καὶ ὁ βίος προκαλοῦν σκάνδαλον καὶ ζημίαν μεγίστην εἰς τὴν χριστιανικὴν ὑπόθεσιν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀνασταυροῦντες τὸν Χριστόν, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστο-

λος εἶπεν ὅτι «δίκην τίσουσιν ἄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» (Β' Θεσ. α', 9).

Καὶ εἰς αὐτούς, ὡς καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἐνεφανίσθη ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς ἠρώτησε· «Τίνα ζητεῖτε;». Αὐτοὶ ἔμως δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν φωνὴν Του, διότι δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ποιμνὴν του. Πλανώμενοι «ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας» (Β' Θεσ. β', 10) καὶ οὐδέποτε ἀγαπήσαντες τὴν ἀλήθειαν, ἐλησμόνησαν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου των καὶ ἀπομακρυνθέντες ἔκτοτε αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς ἄλλην ποιμνὴν. Εἰς τὴν ἀγέλην τοῦ Ἄντιδίκου. Διὰ τοῦτο καὶ ὠδήγηθησαν εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸ ψεῦδος. Οἱ χριστιανοὶ τοῦ εἴδους τούτου καπηλεύουν τὴν ιδιότητά των καὶ ὑπονομεύουν τὰ θεμέλια τοῦ χριστιανισμοῦ. Εἶναι οὗτοι, ὡς ὀρθῶς τοὺς χαρακτηρίζει ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ἐν τῇ ἐπιστολῇ του «ἐν ταῖς ἀγάπαις σπιλάδες, συνευχόμενοι ἀφόδως, ἑαυτοὺς παιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμενοι, δένδρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δις ἀποθανόντα, ἐκρίζωθέντα» (Ἰούδ. 12). Γογγύζουν κατὰ τοῦ Θεοῦ, μέμφονται τούτον διὰ τὴν τύχην των, παραπονοῦνται διὰ τὴν κακὴν καὶ ἄδικον πρόνοιάν Του. Ὁμοιάζουν μὲ τὰς νεφέλας ἐκεῖνας ἀπὸ τὰς ὁποίας ματαίως προσδοκῶμεν βροχὴν, διότι εἶναι ἄνυδροι. Εἶναι ἀπλῶς ζοφεραὶ, ἀλλ' ἀντὶ βροχῆς ἐκπέμπουν κεραυνούς. Ἡ καρδιά των καὶ τὰ αἰσθήματά των διαρκῶς σπαράσσονται ἀπὸ πάθη, ποὺ ὁμοιάζουν πρὸς ἄγρια κύματα θαλάσσης «ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας» (Αὐτ. 1, 3)· «ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τὸν αἰῶνα τετήρηται» (Αὐτ. 13), ὡς ζωηροτάτη ἢ περιγραφὴ τοῦ ἀποστόλου Ἰούδα. Μᾶς δίδει ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα πολλῶν σημερινῶν χριστιανῶν, οἵτινες πορεύονται κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν «καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν» (Αὐτ. 16).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

Η ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Τὸ σημεῖωμα ποὺ ἀκολουθεῖ δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ παρουσιάσῃ ἢ νὰ συζητήσῃ εἰδικὰ προβλήματα καὶ θέματα τῆς κατανοήσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς οὔτε καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ μία ὑποδειγματικὴ ἐρμηνεῖα ἐνὸς βιβλικοῦ κειμένου γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος. Ἡ ἀνάγκη τοῦ κατηχητοῦ, καθὼς πιστεύουμε, δὲν εἶναι πρωταρχικὰ νὰ εἰδικευθῇ σὶν ὀρθὸν τρόπο ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, νὰ γνωρίσῃ πληροφορικὰ τὶς βασικὰς ἀλήθειάς της ἢ ἀκόμη νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴ σημασίαν της γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ χαρακτῆρα τῶν παιδιῶν. Κατὰ πρῶτον λόγον ὁ κατηχητὴς πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τὴ σωστὴν ἐνόρσασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, νὰ κατανοήσῃ πῶς λειτουργεῖ ἡ θεία ἀποκάλυψις μέσα σὴν ἱστορίαν καὶ μὲ ποῖόν τρόπο συναντᾷ τὸν ἄνθρωπον σὴν καθημερινήν του ζωὴν. Μὲ ἄλλα λόγια, πρέπει ὁ κατηχητὴς νὰ ἐπικοινωνήσῃ ὁ ἴδιος προσωπικὰ μὲ τὸν κόσμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, νὰ ἔρθῃ σὲ ζωντανὴν ἐσωτερικὴν σχέσιν μαζὺ της, νὰ γίνῃ δηλ. ὁ ἴδιος «βιβλικός». Οἱ σύντομοι σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν ὡς διακονία σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνάγκην.

Ἡ Ἁ γ ί α Γ ρ α φ ή , γ ρ α π τ ή φ α ν έ ρ ω σ η
τ ῆ ς ἀ λ ή θ ε ι α ς τ ο ῦ Θ ε ο ῦ .

Ὅσο κι ἂν εἶναι αὐτονόητο, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἀπλῶς ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ μαθήματα τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου, σὰν νὰ ἦταν ἓνα ἐπὶ μέρους συμπληρωματικὸ στοιχεῖο του. Ἡ Ἁγία Γραφή δὲν εἶναι ἓνα μνημειακὸ βιβλίον τοῦ παρελθόντος, ποὺ διασώθηκε μέχρι σήμερον χάρις στὸ ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον ὀρισμένων μελετητῶν καὶ ἀρχαιοφίλων. Δὲν ὀφείλεται ἀκόμη σὲ ἀνθρώπινη πρωτοβουλία οὔτε καὶ

* Τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι ἐπεξεργασία μιᾶς εἰσηγήσεως, ποὺ δόθηκε ἐν τῇ πλαίσιον τοῦ Φροντιστηρίου ὑποψηφίων Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

περιέχει μοναχὰ ιστορικές διηγήσεις, λυρικά ξεσπάσματα, θυμοσοφίες, βιογραφίες, χρονικά, σημειώματα και αφηγήσεις των συγγραφέων της. Είναι αντίθετα ή γραπτή παράδοση και βεβαίωση της ιστορικής αποκαλύψεως του Θεού και συνεπώς ή φανέρωση της θείας αγάπης, όπως συνάντησε και συναντά τον άνθρωπο, την κοινότητα και τον κόσμο. "Όταν λέμε ακόμη ότι ή 'Αγία Γραφή είναι ο «λόγος του Θεού», δεν έννοούμε ότι είναι άπλως ένα πληροφοριακό κείμενο για τις τύχες, τις περιπέτειες και τις θρησκευτικές έμπειρίες ενός λαού ή ώρισμένων μεγάλων μορφών του. «Λόγος του Θεού» στην πρωταρχική του έννοια είναι κάτι τό γεγονός, τό ζωντανό παρόν και ή άδύρητη μέλλουσα πραγματικότητα του Θεού. Έτσι ή 'Αγία Γραφή είναι συνάμα τόσο ή γραπτή μαρτυρία των σχέσεων του Θεού με τον εκλεκτό λαό Του της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, όσο και ή σύγχρονη φανέρωση της πάντοτε ζωντανής αλήθειας και του θελήματος του Θεού. Οί συγγραφείς της 'Αγίας Γραφής εκφράζουν σ' αυτή την απάντηση της ιερής κοινότητας στην πρωτοβουλία αυτή της θείας αγάπης. Έτσι ή 'Αγία Γραφή φανερώνει στην πραγματικότητα αυτήν ακριβώς τή λυτρωτική συνάντηση Θεού και ανθρώπων. Για τό λόγο τούτο ή 'Αγία Γραφή είναι κείμενο πίστεως της κοινότητας, που μαρτυρεί και βεβαιώνει τή συνοδοιπορεία του Θεού με τό λαό Του σε μιá κίνηση ζωής και κοινωνίας. Τούτο μπορεί να τό αντιληφθή κανείς όταν αναλογισθή, ότι ως κείμενο αποκαλύψεως και ζωής ή 'Αγία Γραφή έχει διαμορφώσει όλόκληρη τή ζωή της 'Εκκλησίας σε όλες τις μορφές της. Η δογματική και θεολογική παράδοση της 'Εκκλησίας, ή λειτουργική ζωή και τέχνη της, ή άσκηση και ή πνευματικότητα της, ή ιεραποστολή και ή κοινωνική διακονία της είναι στην πραγματικότητα αναδίπλωση και εκ-συγχρονισμός της βιβλικής ιστορίας. Έτσι όλόκληρη ή ζωή της 'Εκκλησίας είναι ιστορική φανέρωση της 'Αγίας Γραφής και συνεπώς ο μοναδικός χώρος της σωστής έρμηνείας της. Εκτός τούτου τά ιερά κείμενα δεν περιορίζουν χρονικά τή μαρτυρία τους σε μιá ώρισμένη εποχή, αλλά καθορούν όλόκληρη τή παγκόσμια ιστορία, από τή δημιουργία (Γένεσις) μέχρι τήν τελική κρίση ('Αποκάλυψις) και αποκαλύπτουν τό πάντα σύγχρονο και ζωτικό θέλημα του Θεού για τή σωτηρία. Με τήν έννοια αυτή ή 'Αγία Γραφή είναι ή αδιάκοπη φανέρωση της αλήθειας και της ζωής του Θεού μέσα στις συνθήκες του ανθρώπου και του κόσμου. Έτσι κάθε άνθρωπος κάθε εποχής αποτελεί και τό άμεσο σημείο αναφοράς της βιβλικής αποκαλύψεως. Με τήν προϋπόθεση αυτή ή 'Αγία Γραφή είναι ή πηγή, τό κέντρο και ο στόχος του κατηχητικού μαθήματος.

Ἡ ἔρμηνεία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὑπόθεσις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἀγία Γραφή, ὡς περιεχόμενο τοῦ κατηχητικοῦ μαθήματος πρέπει νὰ ἐκτιμηθῆ καὶ ἐρμηνευθῆ μὲ κριτήριον τὴν ἐσωτερικὴ τῆς σκοπιμότητα, ποῦ εἶναι τελικὰ ἡ κοινωνία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ζωῆς Του. Ὡς τέτοιο κείμενο προσκαλεῖ στὴν κίνηση ζωῆς, ποῦ ἄρχισε ὁ Θεὸς μὲ τὴν δημιουργία, ποῦ κορυφώθηκε μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συνεχίζει νὰ ολοκληρώνεται μὲ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ σκοπιμότητα τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν μπορεῖ νὰ μετατραπῆ σὲ ἀπλὴ «κατήχηση» καὶ νὰ περιορισθῆ ἢ συνοφισθῆ σὲ διδάγματα πρακτικῆς συμπεριφορᾶς ἢ κανόνες μιμήσεως. Ὅταν γίνῃ ἡ ἐνσωμάτωση τοῦ πιστοῦ στὴ ζωὴ τοῦ σαρκωμένου Λόγου, μέσα στὸ ζωτικὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, τότε ἡ κατήχηση γίνεται κάτι θαυτότερο καὶ οὐσιαστικώτερο ἀπὸ ἀπλὴ ὑπόθεση ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν. Ὅπως ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ πορεία πρὸς τὴν ολοκλήρωση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὸ ἴδιο καὶ ἡ κατήχηση εἶναι μιὰ λειτουργικὴ πράξις τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἔχει σκοπὸ νὰ ολοκληρώσῃ, ἢ σύμφωνα μὲ τὴ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης, νὰ παρακαλέσῃ, νὰ ἀδείξῃ, νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν πιστὸ ἢ νὰ «μορφώσῃ» τὸν Χριστὸ στὸν καθένα πιστό. Αὐτὴ ἡ οἰκοδομὴ καὶ παράκληση καθενὸς πιστοῦ εἶναι στὴν πραγματικότητα παράκληση καὶ οἰκοδομὴ τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἡ κατήχηση δὲν συμπληρώνει ἢ ὑποβοηθεῖ ἀπλῶς τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διακονεῖ, ὡς λειτουργικὴ τῆς πράξεως, τὸ ἴδιο τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας.

(Συνεχίζεται)

ΙΩ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ἵφηγητῆς Παν)μίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ*

6'. Ὁ Ψαλμὸς τοῦ Ρωμανοῦ εἰς τὸν
"Αγίον.

Ὁ πρὸς ἀνάγνωσιν προκειμένος Ψαλμὸς τοῦ «πρίγκηπος τῶν Μελωδῶν»⁸ εἰς τὸν ἱαματικὸν καὶ «Μεγαλομάρτυρα Παντελεήμονα»⁹ παραδίδεται ὁλόκληρος μὲν διὰ τοῦ Πατριακοῦ Κώδικος 212, ff. 280v — 284r, μέρος δ' αὐτοῦ (ἐκ τοῦ κοντακίου καὶ τῶν δέκα πρώτων οἰκῶν) διὰ τοῦ Βατοπεδίου κοντακίου τοῦ ι' — ια' αἰ. Φέρεται ἐκδεδομένος, ἀποσπασματικῶς μὲν ἐν τῇ Μηναίῳ τοῦ Ἰουλίου καὶ ὑπὸ τῶν Παπαδοπούλου - Κεραμέως, τοῦ ρώσου Ἀρχιμανδρίτου Ἀμφιλοχίου καὶ τοῦ Pitra¹⁰ σύνολος δ' ὁ ψαλμὸς ὑπὸ τῆς Ἑλλης Κυριακάκη - Κομίνη¹⁰.

Ὡς πηγὰς ἐξ ὧν ἠρύσθη τὰς εἰδήσεις καὶ ἀφ' ὧν ἐνεπνεύσθη τὸν ὕμνον τοῦτον ὁ Ρωμανός, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν μαρτύρια ἢ συναξάρια τοῦ Ἁγίου τῆς παλαιότερας ἢ συγχρόνου αὐτῷ ἐποχῆς, ἀπολεσθέντα δυστυχῶς καὶ μὴ σφζόμενα μέχρι σήμερον. Ἐνταῦθα δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ σπουδαιότερα τῶν σφζομένων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας συναξάρια (Συναξάριον Κων/πόλεως, Συμεῶν ὁ Μεταφραστῆς κ.ἄ.) εἶναι μεταγενεστέρας ἐποχῆς, τοῦ ι' αἰ. καὶ ἐντεῦθεν. Πρόδηλον ὅθεν, ὅτι ὕμνοι ἀφιερωμένοι ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ εἰς Ἁγίους ἢ Μάρτυρας πρὸ αὐτοῦ ζήσαντας, κέκτηνται καὶ πολῦτιμον ἀγιολογικὴν σημασίαν, πολλάκις δ' ἀποτελοῦν καὶ τὴν μοναδικὴν περὶ αὐτῶν πηγὴν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ρωμανοῦ, φαίνεται ὅτι ἀπῆλαυε μεγάλης τιμῆς ὁ Ἅγιος, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἕδιος ὁ Ἰουστινιανός (527 — 565) ἔκτισε μεγαλοπρεπῆ Ναὸν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 393 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-16 τεύχους.

8. PITRA παρὰ Ν. Τομαδάκη, Ρωμανός ὁ Μελωδός καὶ ἡ ἐκκλ. ποίησις, Ἀθήναι 1954, σ. 10.

9. CODEX PATMIACUS 212, f. 280v.

10. Βλ. Ν. Β. Τομαδάκη, "Ἕμνοι Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, Ἀθήναι 1952, τ. Α', σελ. 245-265, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

πρὸς τιμὴν του, ὡς μᾶς πληροφορεῖ¹¹ ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Προκόπιος (+ 562). Ἀργότερον δέ, ὡς γνωστόν, περικαλλεῖς Ναοὶ καὶ μεγάλα Μοναστήρια ἀνηγέρθησαν ἐν τε τῷ Βυζαντίῳ¹² καὶ ἀλλαχοῦ. Καί, παλαιότερον, οἱ μὲν ἱατροὶ τιμοῦν αὐτὸν ὡς πάτερωνά των, οἱ δὲ Χριστιανοὶ πάντες ὡς τὸν ἀνάργυρον ἱατρὸν καὶ θεραπευτὴν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων αὐτῶν.

Ὁ ἡμέτερος Ψαλμὸς - Ὕμνος τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Παντελεήμονα εἶναι ἰδιόμελος καὶ φάλλεται εἰς ἦχον πλ. α', φέρει δὲ ἀκροστιχίδα — περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν κατωτέρω — τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ τῷ ἀναργύρῳ ὁ ψαλμός. Σύνκειται ἐξ ὀκταστίχου κουκουλίου (Κοντακίου) καὶ ἐκ 34 δεκατετραστίχων οἴκων, συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους μετὰ τοῦ ἐφυμνίου: σ ῶ σ ο ν ἡ μ ᾶ ς Ἄ γ ι ε, μετὰ τινων διαταραχῶν καὶ μεταλλαγῶν του εἰς σ ῶ σ ο ν ἡ μ ᾶ ς, Κ ῶ ρ ι ε. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ ὕμνος εἶναι ἑλλιπὴς κατὰ τοὺς ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ τῆς ἀκροστιχίδος ω καὶ ο στοιχεῖα οἴκους (κζ' καὶ κη').

Τὸ περιεχόμενον τοῦ Ψαλμοῦ, καθαρῶς ὕμνητικόν, ἔχει ὡς ἑξῆς — ἐν λίαν συντόμῳ περιλήψει.

1. Κουκούλιον ἢ Κοντάκιον· Αἴτησις καὶ ἔκκλησις τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ διὰ τοῦ ποιητοῦ ἐκφραζομένη, πρὸς τὸν μιμητὴν τοῦ μεγάλου Ἐλεήμονος, τὸν ἀθλοφόρον καὶ ἱαματικὸν μάρτυρα, ὅπως, ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς του, θεραπεύσῃ τὰς ψυχικὰς νόσους των, «ἀπελαύνων τοῦ αἰεὶ πολεμίου τὰ σκάνδαλα».

2. Εἰς τὸν α' καὶ β' οἶκον ὁ ποιητὴς προτρέπει τὸν λαὸν ὅπως ὕμνήσῃ καὶ δοξολογήσῃ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν Ἅγιον, ἀφ' ἐτέρου δ' ἐξερευνήσῃ μετ' αὐτοῦ πάντα τὰ κατὰ τὸν «συνετὸν ἐπιστήμονα».

11. «Ἐς δὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐνθένδε ἰόντι ἄκρα τις ἀπορρῶξ παρὰ τὴν τοῦ πορθμοῦ προέβληται ἡτίονα, ἐφ' ἧς μαρτύριον Παντελεήμονος εἰσθῆκει ἁγίου, ἀρχὴν τε ἀπημελημένως πεποιημένον καὶ χρόνῳ μακρῷ πεπονηκὸς ἄγαν ὑπερ ἐνθένδε περιελῶν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, τοῦτόν τε μεγαλοπρεπῶς τὰ μάλιστα οἰκοδομησάμενος τὸν ἐκείνῃ τανῶν ὄντα νεῶν, τῷ τε μάρτυρι διεσώσατο τὴν τιμὴν» (Προκοπίου, *Περί κτισμάτων* I, 9 (ἐκδ. Βόννης, τ. III, σελ. 200).

12. R. JANIN, LA GEOGRAPHIE ECCLESIASTIQUE κ.τ.λ., σελ. 400 - 403.

3. Εἰς τοὺς οἴκους γ' — ιδ' περιγράφεται μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀπλότητα τὸ γένος, ἡ ἀνατροφή, τὸ πρῶτον θαῦμα καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἀγίου ὑπὸ τοῦ Ἑρμολάου.

4. Ὁ ιγ' οἶκος, οἷονεὶ μικρά τις παρένθεσις διασκεδάζουσα τὴν μονοτονίαν τῆς ἀφηγήσεως, ἀποτελεῖ ἐγκώμιον πρὸς τὴν Ἀγ. Τριάδα.

5. Ὁ ιδ' θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ κατακλείς τοῦ ἔλου ὕμνου, ἐξαίρων τὴν καρποφορίαν τοῦ Μάρτυρος, ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν αὗτος ἐφυτεύθη παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, μέχρι τῆς παντελοῦς ἀνθήσεως τῆς τελειότητός του ἐν τῇ μαρτυρίᾳ.

6. Εἰς τοὺς οἴκους ιε' — κς' παρουσιάζεται δραματικῶς ἡ ἐπιστροφή τοῦ πατρός του, ἡ θεραπεία θαυνοσούντων διὰ θαυμάτων, ἡ διὰ τούτων ἐπιστροφή πολλῶν εἰδωλολατρῶν εἰς Χριστὸν καὶ ἡ συνεπεία τούτων σπουδῆ καὶ κινήσις τῶν ψευδοιατρῶν πρὸς ἐξόντωσίν του.

7. Οἱ οἶκοι κθ', λ', λα' σύρουν τὴν αὐλαίαν, ὅπως «νοητῶς ὀφώμεθα θέατρον ἀξιοθαύμαστον καὶ κατίδωμεν τὸν ἀριστεῖα γυμνόν» ἐνώπιον ἑρισθληθοῦς ἀνθρωπομάχης.

8. Εἰς τοὺς οἴκους λδ' καὶ λγ' κλείει ἡ αὐλαία διὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀγίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐνθ' μετὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος ἀναπέμπεται ὕμνος εἰς τὸν πρῶτανιν τῶν Ἀγγέλων Ἰησοῦν (οἶκος λδ').

Αἱ λογοτεχνικαὶ ἀρεταὶ τοῦ Ψαλμοῦ εἶναι καταφανεῖς. Ἡ γλῶσσα τοῦ ὕμνου, ἀπομακρυνομένη ὀλίγον τῆς λογίας, πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὴν κοινήν, ἀν καὶ δὲν εἶναι ἄμοιρος ἀρχαῖσμων τινων παραδοσιακῶν. Μετρικῶς δὲν εὐρίσκεται πάντοτε ὁμοιόμορφος. Τὸ ὅτι ὁμοῦς δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἰσοσυλλαβία ἢ ὁμοτονία εἰς τοὺς στίχους τῶν οἴκων, δὲν σημαίνει ὅτι μειώνεται ἡ ἀξία τοῦ ὕμνου· ἴσως μάλιστα τὸ γεγονός αὐτὸ ἀπαλλάσσει τούτον τῆς ἐκζητήσεως καὶ τῆς δυσήχου μονοτονίας, χαρίζων ἅμα εἰς αὐτὸν ποικιλίαν, ἥτις, καλῶς χρησιμοποιουμένη, καὶ ἐν μουσικῇ ἰσοχρονίᾳ ἀποδιδιομένη ἀπὸ τὸν ψάλτην διὰ τῆς «τονῆς», συμβάλλεται ὡς ἄριστα εἰς τὴν τερπνὴν καὶ γλυκεῖαν μέλψιν τῶν ἐσωτερικῶν διαθέσεων τῆς ἐρώσεως τὸν Θεὸν ψυχῆς.

Πολλάκις ἡ δραματικότης τῶν διαλόγων τοῦ ὕμνου, ἐνισχύεται δι' εἰκόνων χαρακτηριστικῶν, παρομοιώσεων ἐπιτυχῶν καὶ ζωηρῶν ἀντιθέσεων:

νοητῶς δεῦτε ὀψόμεθα
 θέατρον ἀξιοθαύμαστον (κθ', 6-7).

ὕλακτοῦντες ὥσπερ κύνες
 τοῖς θεοῖς ἐθυσίαζον (κε', 1-2).

ἤχθη οὖν ὁ φαινότατος
 ὄν ἰδῶν ὁ ζοφωδέστατος (κθ', 6-7).

ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς γῆς
 τὸ στέμμα δὲ ἐν οὐρανοῖς (κθ', 11-12).

ὁ δὲ ἄδικος ἀτίκα
 ἐκμηθῆναι ἔταξε τὸν δίκαιον (λγ', 3-4).

Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ διηγηματικὴ ἀπλότης καὶ χάρις τοῦ ὕμνου, ἡ διανθιζομένη ἀπὸ φυσικοῦ καὶ ψυχολογικώτατα ἀνθρωπίνους διαλόγους, ὡς καὶ ἡ γνῶσις καὶ ποιητικὴ ἀπόδοσις τῶν θαθέως θρησκευτικῶν βιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἧτις καθιστᾷ αὐτὸν θελκτικώτατον. Διότι παρ' ὅλον τὸν θαθὺν καὶ συγκλονιστικὸν σπαραγμὸν, τὸν παφλασμὸν τῶν ἀγρίων βασανιστικῶν κυμάτων τοῦ Μαξιμιανοῦ, τὴν δραματικὴν πάλην τῶν φωτεινῶν μετὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, κατορθῶναι ὁ ποιητὴς μὲ τὸν μεταπλασμὸν ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων, γὰρ ἐγγίση τὴν ποιητικὴν καταξίωσιν καὶ δὲν εἶναι δύσκολον γὰρ τὴν διαισθανθοῦν, ὅσοι τυχὸν διαθέτουσιν ἓνα εὐαίσθητον αἰσθητικὸν δέκτην, ἢ μίαν ἀνάλογον πρὸς τὸν ποιητὴν πνευματικὴν συγγένειαν. Φαίνεται δὲ γὰρ εἶναι αὕτη τέχνη τῆς γνησίας, εἰλικρινοῦς καὶ τοῦτ' αὐτὸ λυρική ἐκφράσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐσωτερικῆς πάλης, μόνης ἰκανῆς γὰρ παραγάγη ἄξιον λόγου αἰσθητικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐν κατακλειδί: τῶν πτωχῶν τούτων εἰσαγωγικῶν, θεωροῦμεν σκόπιμον ὅπως ἐκθέσωμεν ὀλίγας παρατηρήσεις, διὰ τὴν ἐν τῷ ψαλμῷ ὑπάρχουσαν παρέκκλισιν τοῦ Ρωμανοῦ, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ὕμνου τιθεμένης ἀκροστιχίδος «Τοῦ ταπεινοῦ Ρωμανοῦ κ.τ.λ.

Τὸ ἐπίθετον ταπεινός — λίαν προσφιλὲς εἰς τὸν Ρωμανόν — ἐν μὲν τῇ ἐπιγραφῇ γράφεται διὰ τῆς διφθόγγου εἰ, ἐν δὲ τῷ κειμένῳ τοῦ ὕμνου δι' ἀπλοῦ ι. Ἐλλείπει δηλ. ὁ οἶκος δ' ἔχων ὡς ἀρχικόν του τὸ ε, πλὴν ὅμως ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης οὐδεμία διάσπασις ἐσωτερικῆς ἐνότητος καὶ συνεχείας παρατηρεῖται. Διότι οἱ οἶκοι ς' καὶ ζ', μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔπρεπε γὰρ ὑπῆρχεν ὁ ἀπὸ τοῦ ε ἀρχόμενος οἶκος, εἶναι διηγηματικοὶ καὶ

ἡ ἔγνοιά των δὲν φαίνεται διασπωμένη — ὡς θὰ συνέβαινεν ἂν παρέπιπτεν οἶκός τις — ἀλλ' ὅλως τοῦναντίον, ὁμαλῶς συνεχιζομένη καὶ συμπληρουμένη, εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ὅλην συμβολὴν τῆς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διάρθρωσιν καὶ οἰκονομίαν τοῦ ὕμνου: ἐν μὲν τῷ ζ' οἴκῳ ὁ Ἅγιος ὀνομάζεται «σευὸς ἐκλογῆς», ὡς οἱ Ἐνώχ, Ἀδραάμ, Μωϋσῆς, Δαυὶδ, Ἰωνᾶς, Παῦλος, ἐν δὲ τῷ ζ' δὲν γίνεται τι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐξιστόρισιν τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Ἑρμολάου.

Τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλους — ὑπὲρ τοὺς δέκα — ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς *Εἰς τοὺς νεοφωτίστους*, *Εἰς Ἅγιον Τρόφωνα*, *Εἰς 42 Μάρτυρας*, *Εἰς Πέτρον καὶ Παῦλον*, *Εἰς Σαμαρείτιδα* κ.ά. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ πράγματος δὲν εἶναι εὐκόλος, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ὀλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Μελωδοῦ. Αἱ ἐξενεχθεῖσαι γνώμαι προάγουσιν μὲν τὸ πρόβλημα, δὲν παρέχουσιν ὅμως ἱκανοποιητικὴν εἰσέτι ἐρμηνείαν τοῦ. Ἀναφερόμεν τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Krumbacher δέχεται, ὅτι δυνατόν ὁ Ρωμανός, λόγῳ γραμματικῆς ἀγνοίας, νὰ ἔγραψεν εἰς μίαν περίοδον τῆς ζωῆς του λαθασμένως τὸ ἐπίθετον. Τοῦτο εἶναι λίαν ἀπίθανον καθ' ἡμᾶς, διότι, ὡς εἶπομεν, ἡ παράλειψις παρατηρεῖται εἰς πλεόν των δέκα ἐκ τῶν σφισομένων ὕμνων του, γεγραμμένων εἰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ζωῆς του. Ἄλλη ἀποψις εἶναι, ὅτι πιθανὸν ὁ Ρωμανός ἔπραττε τοῦτο χάριν τῆς συντομίας τοῦ ὕμνου, ἥτις καὶ ἀποκλειστέα παντάπασιν· διότι, ἂν τοῦτο ἠλήθευεν, ἔπρεπε νὰ συμβαίη εἰς τοὺς τελευταίους οἴκους τοῦ ὕμνου καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς πρώτους. Λογικωτέρα καὶ εὐφυστέρα πῶς φαίνεται πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἀποψις τοῦ Ν. Διθαδάρα, καθ' ἣν «δὲν πρέπει γ' ἀποκλειώμεν καὶ τὴν ἐσκεμμένως ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ λαθασμένην γραφὴν τοῦ ἐπιθέτου, λόγῳ τῆς ἀπὸ αἰώνων ἤδη γενικῆς συμπτώσεως εἰ εἰς ι, διὰ μέσου τῆς βαθμίδος ἐ, ὅποτε δὲν ὑπῆρχεν ἀκουστικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο φθόγγων καί, συνεπῶς, ἐφ' ὅσον οἱ ὕμνοι προωρίζοντο διὰ νὰ ψάλλωνται, καθίστατο εὐκολωτέρα ἀκουστικῶς ἡ σύλληψις τῆς ἀκροστιχίδος»¹³.

(Συνεχίζεται)

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

13. Ὑμνοι Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, τ. Β', σελ. 151.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΒΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΟΛΓΟΘΑ

Ἄρχοντες καὶ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἔφεραν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου στὸν Γολγοθᾶ. Ἀναπολώντας τὸ Θεῖο Πάθος, μὲ τὴ λειτουργικὴ εὐκαιρία ποὺ μᾶς παρέχει ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, νιώθουμε ἀπέχθεια πρὸς αὐτὲς τὲς ψυχές. Καὶ ἀντίθετα, βρισκόμαστε, νοερὰ καὶ καρδιακά, κοντὰ σὲ μερικὲς ἄλλες, ποὺ ἔδειξαν ἀγάπη στὸν πάσχοντα Ἰησοῦ. Ὅπως εἶναι ἡ Παναγία Μητέρα του καὶ ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ» (Ματθ. κζ' 32).

Ἐξω ἀπὸ τὴν πόλη θὰ γινόταν ἡ Σταύρωση. Καθὼς λοιπὸν ὁ Κύριος πορευόταν, βαστώντας στὸν ὤμο τὸν σταυρὸ (Ἰω. ιθ' 17), ὅπως συνηθιζόταν νὰ γίνεται μὲ τοὺς μελλοθανάτους αὐτοῦ τοῦ εἴδους, λύγισε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν δυὸ χοντρῶν δοκαριῶν. Δὲν μπορούσε πιά νὰ προχωρήσῃ, ἔτσι φορτωμένος.

Οἱ στρατιῶτες ποὺ τὸν πήγαιναν στὸν θάνατο, δὲν δυσκολεύτηκαν νὰ βροῦν μιὰ λύση στὸ πρόβλημα. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ, κάποιος Ἑβραῖος ἀγρότης, γυρίζοντας στὴν πόλη ἀπὸ τὸ χωράφι του, πλησίαζε ἀπὸ ἀπέναντι τὴν πομπή. Φαίνεται πὼς ἦταν εὐρωστος, γεροδεμένος. Οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πρόσεξαν καὶ τὸν ἀγγάρευσαν νὰ φορτωθῇ αὐτὸς τὸν σταυρὸ καὶ νὰ τὸν κουβαλᾷ πίσω ἀπὸ τὸν κατάδικο (Λουκ. κγ' 26).

Τὸν ἔλεγαν Σίμωνα καὶ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κυρήνη. Κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴ Μάρκο (1ε' 21), ἦταν πατέρας δυὸ γιῶν, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ρούφου, γνωστῶν μελῶν τῆς ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση.

Οἱ καταχτητὲς δὲν δίσταζαν, γιὰ ἐξυληρέτησή τους, ν' ἀγγαρεύουν ὅποιον ὑπόδουλο συναντοῦσαν. Ἄλλὰ φαίνεται πὼς γιὰ τὸν σπλαχνικὸ καὶ τρυφερόκαρδο ἐκείνον ἄντρα, ἡ σκαιὴ προσταγὴ ποὺ τοῦ δόθηκε, ἀνταποκρινόταν στὰ αἰσθήματά του. Πρόθυμα λοιπὸν σήκωσε τὸν σταυρὸ, νιώθοντας μιὰ γλυκεῖα σχεδόν, θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν ποῦμε, χαρά. Ἦταν ἡ

πρόγευση ἐκείνης τῆς χαρᾶς πού ἀργότερα, πιστὸς καὶ αὐτὸς χριστιανός, τὸν πλημμύριζε κάθε φορά πού θυμόταν — ἢ οἱ ἄλλοι πιστοὶ τοῦ θύμιζαν— τὴν τιμὴ ἐκείνη νὰ συμμεριστῇ μὲ τὸν Κύριο τὸ βάρος τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ.
Κύριο τὸ βάρος τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Στὸν Κυρηναῖο Σίμωνα, βλέπουμε οἱ πιστοὶ τὸ ζηλευτὸ σύμβολο ἐνὸς ἱεροῦ μας πόθου: ν' ἀλαφρώνουμε τὸν Ἰησοῦ, μὲ τὴν ὀλόψυχη προσφορά μας, ἀπὸ ὅ,τι ἔπαθε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Σ' ἐκείνη τὴν πορεία πρὸς τὴ Σταύρωση, δὲν ἔλειπαν — εἴτε ἀκολουθώντας τὸν Χριστὸ (Λουκ. κγ' 27) εἴτε περιμένοντάς τον νὰ διαβῇ, στίς ἄκρες τῆς δημοσιᾶς— ὄσοι τὸν ἀγαποῦσαν.

Ἀνάμεσά τους, ὁ Ἅγιος Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, μὲ ποιητικὴ φαντασία πού οὐσιαστικὰ ἀποδίνει τὴν πραγματικότητα, τοποθετεῖ τὴν Πονεμένη Μάνα, τὴ Θεοτόκο. Ποιὸς δὲν θυμᾶται τὴν σπαραχτικὴ φωνή της, ποτισμένην ὅμως ἀπὸ δέος πρὸς τὴν Θεότητα, ὅπως ὁ ἀπαράμιλλος ὑμνωδὸς τὴν ἀπέδωσε; «Τὸν ἴδιον ἄρνα ἀμνάς θεωροῦσα πρὸς σφαγὴν ἐλκόμενον, ἠκολούθει Μαρία, τρυχομένη μεθ' ἐτέρων γυναικῶν, ταῦτα βοῶσα πού πορεύη, τέκνον; Τίνος χάριν τὸν ταχὺν νῦν τελεῖς δρόμον; Μὴ ἕτερος γάμος πάλιν ἐστὶν ἐν Κανᾷ κάκει νυνὶ σπεύδεις, ἴν' ἐξ ὕδατος αὐτοῖς οἶνον ποιήσης; Συνέλθω σοι, τέκνον ἢ μείνω σοι μᾶλλον; Δός μοι λόγον Λόγε, μὴ σιγῶν παρέλθης με, ὁ ἀγνὴν τηρήσας με, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μου» (Οἶκος ἀπὸ Κοντάκιο τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς).

Κάτι παράλληλο εἶναι καὶ οἱ λιποὶ στίχοι τοῦ Ἄνρῦ Γκεόν, πού μεταφέρω ἐδῶ ἕνα μέρος τους, σὲ πρόχειρη διασκευή:

Τὸν βλέπω, ἀπὸ τὰ μάτια του χαμένη.
Πόσο βαρὺς γι' Αὐτὸν εἶν' ὁ σταυρός!
Δύναμη, φίλες μου, ἄλλη δὲν μοῦ μένει.
Ἄχ, φτάστε, δὲν μπορῶ νὰ πάω πὸ μπρός.
Ἄλλη τὴν ὄψη του θεὸ νὰ σπογγίσω,
ἄλλου ἢ στοργῇ
θα τοῦ ἀνεβάσω τὸν σταυρὸ ἐκεῖ πάνω.
Κι ἡ Μάνα ἐγὼ τὸ μόνο πού θα κάνω,
θαῶν', σὰν περνᾷ, νὰ σωριαστῶ σιτὴ γῆ.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

“Όσα ανωτέρω είπαμε για την ἔλλειψι ειδιχῆς ὕμνογραφίας καὶ για τὴν προσπάθεια ἐπιλογῆς σχετικῶν ὕμνων καὶ εἰσαγωγῆς των στὶς διάφορες ἀκολουθίες για διακόσμησίν των, ἰσχύουν ἀκριβῶς καὶ για τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφῆς δὲν ἔχει κανένα ὕμνογραφικὸ στοιχεῖο, δεῖγμα καὶ αὐτὸ τῆς ἀρχαιοπρεπείας τῆς. Τὰ μόνον φαλλόμενα στοιχεῖα τῆς εἶναι τὰ «Ἀμήν», «Κύριε, ἐλέησον», «Σοί, Κύριε», «Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι», «Ἀλληλούϊα» κ.λπ. ποὺ ἀπηγγέλλοντο ἢ ἐψάλλοντο ἀπὸ τὸν λαό. Τὸ “Όσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε...” εἶναι ὁ ἀντί τοῦ τρισαγίου ὕμνος, ποὺ ἐψάλλετο κατὰ τὴν θεία λειτουργία, πρὸς τὴν ὁποία ἦταν ἀναπόσπαστα συνδεδεμένο τὸ βάπτισμα.

Τὸ ἀρχαιότερον ἀπὸ τὰ φαλλόμενα σήμερον κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος εἶναι ὁ 31ος Ψαλμὸς («Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...»), ποὺ τὸν ὑπαινίσσεται καὶ ὁ ἅγιος Κ Ὑ ρ ι λ λ ο ς Ἰ ε ρ ο σ σ ο λ Ὑ μ ω ν στὶς Κατήχησεις του («Ἦδη ὑμῶν τὰ ὄτα ὥσπερ κατηχεῖσθαι ποιήσατε ἐκείνην τὴν καλὴν ἡχὴν, ὅτε ὑμῶν σωθέντων οἱ ἄγγελοι ἐπιφωνήσουσι· ‘Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι· καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι’, ὅτε, ὥσπερ ἀστέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἰσέλθητε φαιδροὶ τῷ σώματι καὶ φωτεινοὶ τῇ ψυχῇ». Προκατήχησις 15 — «Λούσασθε... ἵνα ἀγγελικῶς ὑμῖν ἐπιφωνήσῃ χορὸς· ‘Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν...’» Κατήχησις Α΄ 1) καὶ ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ χειρόγραφα. Αὐτὸς ἐψάλλετο μετὰ ἀπὸ τὴν βάπτισι ἢ μετὰ τὴν χρίσι ὡς εἰσοδικὸ κατὰ τὴν εἴσοδο τοῦ κλήρου καὶ τῶν νεοφωτίστων ἀπὸ τὸ βαπτιστήριον εἰς τὸν ναό. Ἐψάλλετο δέ, καθὼς φαίνεται, μόνον ὁ πρῶτος στίχος τρεῖς φορές, μὲ τὸ «Δόξα καὶ νῦν» εἰς τὸ τέλος, ὅπως περιήκουσε καὶ τὸ τρισάγιο. Ἐὰν ἡ εἴσοδος διαρκοῦσε περισσότερο χρόνον προσετίθεντο κατὰ τὴν φαλμῶδία καὶ στίχοι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο ψαλμὸν καὶ ἐπανελαμβάνετο σὲ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς τὸ «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν...». Ἐτσι κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Εὐσεργέτιδος (κῶδ. Ἀθηνῶν 788) κατὰ τὸ Μέγα Σάββατον ἐψάλλετο δύο φορές στὴν ἀρχὴν ὁ πρῶτος στίχος σὲ ἤχο βαρὺ, ὕστερα πάλιν δύο φορές μὲ τοὺς δύο ἐπομένους στίχους («Μακάριος ἀνὴρ...». «Εἶπα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 400 τοῦ ὑπ’ ἀριθ. 15-16 τεύχους.

ἐξαγορεύσω...») και δυὸ πάλι φορές χωρὶς στίχο. Καθ' ὅμοιο πε-
 ρίπου τρόπο ἐφάλλετο και στήν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ (κῶδ. Πά-
 τριου 266). Παρόμοιες μαρτυρίες γιά τὸ βάπτισμα γενικῶς ἢ ει-
 δικῶς γιά τὸ βάπτισμα κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο ἔχουμε και ἀπό
 ἄλλα χειρόγραφα. Ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης τοποθετεῖ τὴν ψαλ-
 μωδία τοῦ «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν...» μετὰ τὸ «Ὅσοι εἰς Χρι-
 στὸν...». Κατ' αὐτὸν ἐφάλλετο μᾶλλον δόλοκληρος ὁ Ψαλμὸς («τὸ
 "Μακάριοι..." και τὰ ἐξῆς τοῦ ψαλμοῦ τῶν ὑμνωδῶν λεγόντων»·
 Διάλογος, κεφ. 67). Τὸ «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...»
 ἔφαλλαν οἱ ἱερεῖς ἢ ὁ πατριάρχης με τὸς φάλτες, τὸν λαὸ και
 τὸν χορὸ τῶν «ὄρφανῶν» στήν Ἁγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως.
 Πρόκειται γιά μιὰ ἀρχαῖου τύπου πανηγυρικὴ ψαλμωδία, ποῦ
 ὀργανικῶς συνδέεται πρὸς τὸ ἅγιο βάπτισμα, ὅπως βαπτισματικῶς
 ἐρμηνεύσαν τὸν Ψαλμὸ αὐτὸν οἱ Πατέρες (βλ. Μ. Ἄ θ α ν α-
 σ ί ο υ, Πρὸς Μαρκελλίνου 18: «Τοὺς δὲ βαπτιζομένους και λυ-
 τρουμένους ἀπὸ τῆς φθαρτῆς γενέσεως ἐλέπων και θαυμάζων τὴν
 τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἄδε εἰς ἐκείνους τὸν λα' (Ψαλμὸν)» και
 τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ. Εἰς Ψαλμὸν λα': «Μακαρίζει τοὺς τῆς ἀφέ-
 σεως τετυχηκότας διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. Οὗτος γὰρ
 ἀληθῶς μακάριος ὁ ὅλη καρδίᾳ προσερχόμενος τῷ ἁγίῳ βαπτί-
 σματι· ἀφίενται μὲν αἱ ἀνομίαι διὰ βαπτίσματος...»).

Ἦδη ὅμως σὲ χειρόγραφα τοῦ ΙΔ' — ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπαν-
 τοῦν οἱ πρῶτες μαρτυρίες γιά τὴν εἰσαγωγή και ἄλλου ὕμνου κα-
 τὰ τὴν ἐγδυσι τοῦ νεοφωτιστοῦ. Πρόκειται γιά τὸν εἰρμὸ τῆς ΣΤ'
 ὠδῆς τοῦ πλ. δ' ἤχου «Χιτωνά μοι παράσχου φωτεινόν...» (κῶδ.
 Ἀθηνῶν S. 724, S. 696 και Παντοκράτορος 149). Ὁ λευκὸς
 χιτῶν, τὸν ὁποῖον περιβάλλεται ὁ βαπτισθεὶς, ποῦ ἐλέγετο και
 «ἐμφώτιος» ἢ «φωτεινῆς ἐσθῆς» και «ἀναδόλιον» εἶναι σύμβολο
 «τοῦ θεοῦ φωτὸς και τῆς ἀγγελικῆς καθαρότητος· υἱὸς γὰρ φω-
 τὸς ὁ βαπτισθεὶς και ὅλος ἀσπίλος τε και καθαρὸς ἀπεδείχθη οὗ-
 τω τελεσθεὶς» (Σ υ μ ε ῶ ν Θεσσαλονίκη, Διάλο-
 γος, κεφ. 67). Ὁ συμβολισμὸς τοῦ φωτεινοῦ λευκοῦ χιτῶνος ἢ ἡ
 θεολογικὴ ἔγνοια τοῦ βαπτίσματος ὡς ἐγδύσεως τοῦ Χριστοῦ
 (πρβλ. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε»
 (πρβλ. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε»
 (πρβλ. Γαλάτ. γ' 27) εἴλωσαν τὸν ἀνωτέρω εἰρμὸ στήν θέσι αὐτῆ («Χι-
 τῶνα... φωτεινόν... ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον... Χριστέ»)·
 Ἡ ἐπιλογὴ ἦταν πράγματι πολὺ ἐπιτυχῆς.

Ἔτσι δύο σημεῖα τῆς ἀκολουθίας εἶχαν τὴν ὑμνολογικὴ δια-
 κόσμησί των, ἢ βάπτισις μετὰ τὸ «Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν...», και
 ἢ ἐγδυσις μετὰ τὸ «Χιτωνά μοι παράσχου...». Ἡ ψαλμωδία αὐτῶν
 δὲν ἀντεπεκρίνετο μόνο στήν αἰσθητικὴ, ἀλλὰ και σὲ μιὰ πρακτι-

κή ανάγκη. Ἐκάλυπτε δηλαδή τὸν λίγο χρόνο πού ἀπητείτο γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα καὶ τὴν ἀπόμαξι τοῦ νεοφωτίστου τὸ πρῶτο, καὶ τὴν περιβολή του μὲ τὸν χιτῶνα τὸ δεύτερο.

Χρονικὰ τελευταία ἔρχεται ἡ προσθήκη τῶν καταδασιῶν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἢ τοῦ Πάσχα. Ἐδῶ ὅμως τὰ πράγματα εἶναι περισσότερο πολὺπλοκα. Ἡ χρίσις μὲ τὸ ἅγιον μύρο ἐγένετο μετὰ τὴν ἔνδυσι, ὅπως τὴν προβλέπουν καὶ τὰ σημεριὰ μας Εὐχολόγια. Μετὰ τὴν ἔνδυσι μὲ τὸν χιτῶνα ἀπὸ τίς ἐνδείξεις τῶν χειρογράφων φαίνεται ὅτι ὁ ἱερεὺς περιέβαλλε τὸν νεοφώτιστο μὲ ζώνη ἢ «σταυρόν» ἢ «σταυρίον» ἢ μὲ «τὰ σταυρία». Πρόκειται προφανῶς γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, δηλαδή γιὰ μιὰ λωρίδα ὑφάσματος ἢ ἐνὸς κορδονίου, πού περιεβάλλετο ἀπὸ τὸν τράχηλο, ἐφέρετο σταυροειδῶς στὸ στήθος καὶ ἐδένετο στὸ πίσω μέρος τοῦ κορμοῦ ἢ στήν μέση τοῦ βαπτισθέντος. Τοῦτο μπορούμε νὰ τὸ συναγάγωμε ἀπὸ τίς ἐνδείξεις μερικῶν χειρογράφων: «Καὶ μετὰ τὸ ἐνδύσασθαι αὐτόν, φορῶν τὸν σταυρόν, ἤγουν τὴν ζώνην, σταυροειδῶς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ...» (Ἀθηνῶν S. 724). «εἶτα περιζώννυται τὴν ζώνην ἀπὸ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταβιδάζει αὐτὴν ποιῶν σταυροῦ τύπον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ γυρίζει αὐτόν ὀπισθεν καὶ δένει αὐτὴν» (Μ. Λαύρας 21). Σὲ ἄλλο πάλι χειρόγραφο γίνεται διάκρισις τῆς ζώνης καὶ τῶν σταυρίων: «Ἐνδύεται τὸν χιτῶνα... εἶτα τὰ σταυρία εἰς τὸ πρῶτον σταύρωμα... εἰς τὸ δεύτερον σταύρωμα... εἰς τὴν ζώνην αὐτοῦ...» (Παυτοκράτορος 149). Ἄλλο πάλι σημειώνει, ὅτι «σταυρώνει (ὁ ἱερεὺς) τὸ παιδίον», χωρὶς νὰ λεπτολογῇ γιὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν καθημερινή πρᾶξι θέματα (Ἀθηνῶν 668). Σὲ μερικὰ μέρη ἔχει διατηρηθῆ στήν πρᾶξι τὸ «σταύρωμα» αὐτὸ μὲ τὴν ζώνη ἢ μὲ ἐρυθρόλευκο σύμπλεγμα νημάτων: Μετὰ τὴν ἀπόμαξι καὶ τὴν ἔνδυσι μὲ τὸν λευκὸ χιτῶνα ὁ ἱερεὺς περιβάλλει τὸν τράχηλο μὲ τὸ νήμα καὶ τὸ σταυρώνει στὸ στήθος. Μιὰ ἐνδειξι βρισκομε καὶ ἐστὸν κώδικα Κουτλουμουσίου 341: «ζωννύουσιν αὐτόν μετὰ πορφυροῦ ράμματος». Σήμερον κρεμοῦν στὸ στήθος τῶν παιδιῶν τὸν «βαπτιστικὸν» σταυρὸ καὶ ὅπου διατηρεῖται ἢ ἀνωτέρω ἀρχαιοπρεπῆς πρᾶξι συνδυάζουν καὶ τὰ δύο — τὸ «ράμμα» καὶ τὸν σταυρὸ. Ἔχομε δηλαδή τὴν συνύπαρξι τῆς παλαιᾶς μὲ τὴν νεωτέρα πρᾶξι. Ὁ σταυρὸς εἶναι ἢ ἐκσυγχρονισμένη μορφή τοῦ παλαιοῦ «σταυρίου» τοῦ ράμματος ἢ τῆς ζώνης.

Τὰ ἴδια χειρόγραφα συμπληρώνουν, ὅτι περιθέτοντας σταυροειδῶς τὴν ζώνη ὁ ἱερεὺς συνώδευε τὴν πρᾶξι αὐτὴ μὲ κάποια προσφώνησι, τροπάριο ἢ κατάλληλο στήν περίστασι στίχο. Ἔτσι, κατὰ τὸν κώδικα Κουτλουμουσίου 341, ὁ ἱερεὺς ἔλεγε: «Περίζω-

σαι τὴν ὁσφὺν ταύτην δύναμιν ἀληθείας εἰς ἀποτροπὴν πάσης αἰσχροῦς καὶ πονηρᾶς πράξεως. Κατὰ τὸν Ἀθηνῶν S. 724 ἔλεγε: «Τῷ σταυρῷ ἐνδεδυμαι, τὸ βάπτισμα εἴληφα, τῇ πίστει ἐσφράγισμαι, τῇ πηγῇ τοῦ λουτροῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Ἡ τελευταία αὐτῆ φράσις («Τῷ σταυρῷ...») χαρακτηρίζεται ὡς «τροπᾶριο» καὶ προβλέπεται νὰ λέγεται ἀπὸ τὸν ἱερέα «εἰς τὸ πρῶτον σταύρωμα (τῶν σταυρίων)» κατὰ τὸν κώδικα Παντοκράτορος 149. Ὁ κώδιξ πάλι Μ. Λαύρας 21 προβλέπει σειρὰ τροπαρίων, ποῦ τὰ παραθέτω, γιατί καὶ διαφωτίζουν τὴν ἀναζήτησί μας καὶ γιατί εἶναι ἀρχαῖκά καὶ ὠραῖα. Πρῶτο εἶναι τὸ γνωστὸ σταυρώσιμο τροπάριο τῆς Α΄ ὥρας τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς «Σταυρωθέντος σου, Χριστέ, ἀνηρέθη ἡ τυραννίς...». Τὰ ἐπόμενα τρία ἀπαντοῦν μόνον ἐδῶ καὶ θὰ ἐφάλλοντο ἴσως στὸν ἦχο τοῦ πρώτου (ἦχ. α΄), ἀφοῦ δὲν δηλοῦται ἰδιαίτερος ἦχος γι' αὐτά:

«Τὸν σταυρὸν ἐφόρεσε καὶ τὴν πίστιν ἔλαβεν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ἀλληλούια.

Τῷ σταυρῷ ἐνδεδυμαι, τῇ πίστει ἐσφράγισμαι εἰς ἀένανον ζωὴν. Ἀλληλούια.

Τὸν σταυρὸν ἐφόρεσε καὶ τὴν πίστιν ἔλαβε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, τῷ Χριστῷ ἠκολούθησεν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ἀλληλούια».

(Συνεχίζεται)

Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α΄ Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — Ἐπίκαιρα. — Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου (Η΄). — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἡμερολόγιον Κηρύγματος (Σεπτέμβριος). — Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Τίνα Ζητεῖτε; — Ἰωάν. Παναγοπούλου, Ὑφηγητοῦ, Ἡ Κατήχησις στὴν Ἁγία Γραφή ὡς Λειτουργικὴ Πράξις τῆς Ἐκκλησίας. — Π. Β. Πάσχου, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἁγιὸς Παντελεήμων. — Βασ. Μουστάκη, Βαδίζοντας πρὸς τὸν Γολγοθᾶ. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰ, κανονικὰ καὶ ἄλλες ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Ὑπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.